

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)
Volume 5 Issue 5, p. 63-92, September 2013

Soğuk Savaş'tan Libya Operasyonu'na NATO - Avrupa Birliği İlişkileri

NATO-EU Relations From the Cold War to Libya Operation

Ümit Çelik
Uludağ Üniversitesi - Bursa

Öz: Bu çalışmada Soğuk Savaş yıllarından günümüze NATO-AB ilişkilerinin evrimi incelenmekte ve ikili ilişkilerin siyasi, ekonomik ve daha ağırlıklı olarak askeri açıdan geniş kapsamlı bir analizi yapılmaktadır. Analiz esas olarak Libya krizi gibi AB, NATO, ABD ve Türkiye arasında gerilimlere yol açan temel sorunları kapsamaktadır. Ayrıca AB'nin NATO'dan özerkliği sorunu, NATO müttefiklerinin askeri harcamaları, NATO'nun "Akıllı Savunma" girişimi ve Türkiye'nin NATO-AB stratejik ortaklığındaki rolü de ele alınan konular arasındadır. Başlangıçta tarihsel bir anlatıma ağırlık verdiğimiz çalışma, daha sonra Atlantik ötesi ilişkilerdeki yeni fırsatlar ve risklere dikkat çekecektir. Son tahlilde, Avrupa askeri reformları aracılığıyla, gelecekte AB'nin dünya politikasında hangi hedeflere ulaşmak istediği, NATO-AB ilişkilerinin sınırları ve Avrupa-Atlantik güvenlik zincirinde yeni güç dengesi arayışları üzerinde durulacaktır. Çalışmamız "NATO'nun AB'ye karşı önceliği" ile "Avrupa özerkliği" arasında bir denge arayışının olduğu, Avrupa'da güvenlik ve savunma politikalarının "NATO'dan arındırılması" sürecinin devam ettiği ve NATO-AB ilişkilerini sınırlayan tek engelin Kıbrıs sorunu olmadığı sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Fransa, NATO, Askeri Müdahaleler, AB, Türkiye

Abstract: In this study, the evolution of the NATO-EU relationship from the Cold War years to present day is examined and this relationship is comprehensively analysed politically, economically and militarily. This analysis consists fundamentally of major problems like the Libya crisis, which enhanced tensions among the EU, NATO, the USA and Turkey. Furthermore, the question of EU's autonomy from NATO, NATO allies military spendings, NATO's "Smart Defence" initiative and Turkey's role in the NATO-EU strategic partnership are examined. The study begins with a historical overview that brings attention to new opportunities and risks in transatlantic relations in the next part. In the last analysis, emphasis is given to targets which the EU want to reach in world politics in the future including Europe's military reform, the limits of NATO-EU relations and the search for a new balance of power in the Euro-Atlantic security chain. The article concludes that searching for a balance between "NATO's primacy against the EU" and "EU autonomy" in the Euro-Atlantic partnership continue and the Cyprus issue is not the only obstacle which limits NATO-EU relations.

Keywords: USA, France, NATO, Military Intervention, EU, Turkey

"Avrupa'yı aramak istersem kimi arayayım?"
ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger

Giriş

Soğuk Savaş boyunca "Avrupa savunması", aynı zamanda "Atlantik savunması" anlamına geliyordu. Bu iki kavram artık özdeşleşmişti. Sovyet tehdidine karşı koyabilecek bir Avrupa gücünün yokluğunda, Avrupa savunmasının esas garantörü ABD ve NATO'ydu.

1999'a gelindiğinde bile, Avrupa savunması ancak üye ülkelerin toprak bütünlüğünü savunma sınırına kadar uzanmaktaydı. Savunma konusu ya "ulusal bir sorumluluk" ya da "NATO'nun birincil sorumluluğu" olarak görülmekteydi. Bu dönemde, müttefikleri arasında "toplu savunma" ve düşmana karşı "caydırıcılık" esasına dayanan NATO'nun asli görevi, Avrupa güvenliğini sağlamaktı. AB 2000'li yıllarda NATO'dan özerk bir askeri yapılanma gerçekleştirene kadar, NATO elli yılı aşkın bir süre Avrupa güvenliğinden sorumlu tek örgüt olarak kaldı.

Berlin duvarının yıkılışının ardından, Avrupa bütünleşmesi NATO'nun koruyucu çatısı altında, tek pazar ve para birliğine doğru emin adımlarla ilerledi. Bununla birlikte Avrupa'da dış politika, güvenlik ve savunma politikası konusunda, 1948-1992 yılları arasında atılan adımlar başarısız girişimler olarak kalmıştı. Ekonomik, sosyal ve kültürel bütünleşme adım adım derinleşirken, Avrupa ortak dış politikası oluşturma çabaları her dönemde ulusal hükümetlerin direnciyle karşılaşılıyordu.

Ancak Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi güvenlik, savunma ve dış politika alanında Avrupa bütünleşmesi için yeni fırsatları da beraberinde getirdi. Bu kapsamda, bir Avrupa Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) oluşturulması kararının alındığı 1991 Maastricht Zirvesi tarihi bir adımdı. Daha sonra Amsterdam Antlaşması'nın Mayıs 1999'da yürürlüğe girmesiyle beraber, AB NATO'nun eski Genel Sekreteri Javier Solana'ya ODGP Yüksek Temsilcisi atayarak ODGP'yi görünür hale getirmiştir.

NATO ve AB kendine özgü organları, kuralları, işlevleri ve kültürleri olan iki farklı kurumdur. Dolayısıyla, NATO-AB ilişkilerindeki tartışmaları ve yeni işbirliği mekanizmalarını anlayabilmek için, bu iki kurum arasındaki farkları göz önünde tutmak yararlı olacaktır. Her şeyden önce, NATO esas olarak askeri operasyonlar yürüten bir toplu savunma örgütüdür. AB ise çoğu zaman kendine özgü (sui generis), kendinden başka örneği olmayan bir örgüt olarak tanımlanır. AB kendi bünyesinde hem hükümetlerarası (Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası - AGSP gibi) hem de uluslararası (Avrupa Komisyonu gibi) yapıları barındırmaktadır. Günümüzde NATO ve AB'nin uluslararası krizlerde oynayacağı rol, sadece Avrupa-Atlantik bölgesinin istikrar ve güvenliği için değil, aynı zamanda özellikle Asya ve Afrika'daki çatışmaların çözümü için de büyük önem taşımaktadır.

NATO ve AB arasındaki işbirliği Nisan 1999 NATO Washington Zirvesi ile başlamış, 2001'de ise ikili ilişkiler kurumsallaştırılmıştır. 2000'li yılların başındaki bu yakınlaşma, Avrupa savunmasında Avrupa'nın sorumluluğunu ve askeri yeteneklerini arttırmak amacıyla, 1990'lı yıllarda NATO-Batı Avrupa Birliği (BAB) işbirliği kapsamında atılan adımların bir sonucuydu. İkili ilişkilerdeki başlıca siyasi ilkeler, "Berlin Ek Anlaşmaları"nın (*Berlin-Plus Agreements*) esasını oluşturan *Aralık 2002 Brüksel Anlaşması*'yle belirlenmiş, ardından NATO ve AB arasında yapılan çeşitli anlaşmalar ve ortak bildirimlerle ilişkilerin genel çerçevesi çizilmiştir.¹

¹ NATO-AB ilişkilerinin temel dayanağı olan Berlin Ek Anlaşmaları, stratejik bir işbirliği mekanizmasıdır ve iki örgüt arasındaki bağların daha da güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. AB'nin NATO varlıklarını kullanarak yürüttüğü Makedonya'daki *Concordia* ve Bosna Hersek'teki *EUFOR Althea* gibi "Berlin Ek" operasyonlarında, AB askeri yetkilileri Brüksel'de bulunan NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargâhı'ndan (SHAPE) ve NATO'nun planlama-lojistik destek olanaklarından yararlanmıştır. Bu yüzden, *Concordia* ve *EUFOR Althea* Operasyonları diğer AB operasyonlarından farklıdır. Özellikle Makedonya'daki *Concordia* Operasyonu iki yönüyle önem taşır: AB'nin ilk askeri operasyonu olmasının yanı sıra, aynı zamanda Berlin Ek Anlaşmalarının harekât alanına yansıyan ilk

Bu stratejik ortaklığın temelinde, 1990'lı yıllardan beri süregelen NATO stratejisindeki dönüşüm ve AB'nin NATO'yla işbirliği halinde kendi askeri yeteneklerini geliştirme arzusu yatmaktadır. ABD ve NATO'nun askeri dönüşümünün çok gerisinde kalan Avrupa orduları, Avrupa'nın Amerikan politikalarını etkileme gücünü de azaltmış ve Atlantik ötesi bağın zayıflamasına yol açmıştır. Avrupa'nın askeri yetersizliklerinin sebep olduğu sorunlar, AGSP'nin kuruluş aşaması olan *St. Malo Bildirisi*'nden itibaren, Avrupa askeri yeteneklerinin artırılması konusunu, AB politikaları arasında en önemli gündem maddesi haline getirmiştir. Bu anlamda, Aralık 1998'deki İngiliz-Fransız Zirvesi'nde benimsenen *St. Malo Bildirisi*, AGSP ve Avrupa askeri reformları açısından bir dönüm noktasıdır.²

Güvenlik ve savunmada ABD ve NATO'ya bağımlı kalmadan, kendi ayakları üzerinde durabilme mücadelesi veren AB, Avrupa askeri yeteneklerini güçlendirmeyi, güvenilir ve etkili bir dış politika izleyebilmek için bir ön koşul olarak görmektedir. Bu nedenle AB, *Helsinki Temel Hedefi*'nin benimsendiği 1999'dan beri, NATO'dan özerk kendine ait bir askeri güç geliştirmektedir.³ Bosna ve Kosova krizlerinden ders çıkaran AB karar alıcıları, arkasında askeri güç bulunmayan diplomasinin boş bir çabadan öteye geçemeyeceğini dikkate alarak, Avrupa askeri yeteneklerini geliştirmenin yollarını aramaya başlamıştır. Bu kapsamda, caydırıcı bir askeri güç oluşturularak, özellikle Balkanlar gibi Avrupa güvenliğini doğrudan etkileyebilecek coğrafyalarda, yeni çatışmaların önlenmesi hedeflenmiştir.

Bosna trajedisi Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin (AGSK) geliştirilmesini gerekli hale getirirken, özellikle 1999 Kosova Savaşı, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nı da kapsayacak şekilde ODGP'nin geliştirilmesini hızlandırmıştır. Kosova Savaşı sonuçları itibarıyla, Avrupa'nın askeri eksiklerini ve ABD'nin uluslararası konumunun belirsizliğini yeniden ön plana çıkarmıştır. Sonraki süreçte, 11 Eylül saldırıları sonrası değişen stratejik şartların etkisiyle, hızlı bir dönüşüm içinde olan uluslararası ortamda, Birliğin uluslararası terörle mücadele ve yeni dünya dengelerine ilişkin amaçlarını açıklayacağı stratejik bir çerçeveye gereksinim duyulmuş ve Aralık 2003'te bir *Avrupa Güvenlik Stratejisi* benimsenmiştir.

örneğidir. Bkz: Council of the European Union: "Background on EU-NATO Permanent Arrangements (Berlin +)", <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>, (ET: 12.10.2012).

² AGSP'ye zemin hazırlayan ve özerk bir Avrupa askeri gücünün kurulmasını öneren *St. Malo Bildirisi*, 3-4 Aralık 1998'de, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ile İngiltere Başbakanı Tony Blair arasında, Fransa'nın *St. Malo* kentinde gerçekleştirilen zirvede kabul edildi. İki ülkenin kararlılığı *St. Malo Bildirisi*'nde şöyle vurgulanmıştır: "*AB uluslararası krizlere karşılık vermek için, güvenilir askeri güçlerle desteklenmiş özerk eylem yeteneğine ve bu güçleri kullanma kararı almak için gerekli araçlara sahip olmalı, uygulamaya hazır olmalıdır.*" "Joint Declaration Issued at the British-French Summit", Saint Malo, 3-4 December 1998.

³ Aralık 1999 Helsinki Avrupa Konseyi'nde benimsenen Helsinki Temel Hedefi, 2003'e dek 60.000 askeri kapsayan bir *Avrupa Acil Müdahale Gücü (European Rapid Reaction Force-ERRF)* oluşturulmasını öngörmekteydi. Helsinki Avrupa Konseyi sonuçları itibarıyla, AB'nin kendi askeri gücünü oluşturma sürecinde, *St. Malo*'dan sonraki en önemli aşamadır. Zirvenin sonuç bildirgesinde, AGSP'nin amacı "kendi başına karar alabilme ve NATO olanak ve yeteneklerine başvurmadan uluslararası krizlere müdahale edebilme yeteneği oluşturma" şeklinde ifade edilmektedir. "Presidency Conclusions", Helsinki European Council, 10-11 December 1999.

Uluslararası terörizmin yükselişe geçmesinden sonra, dış müdahale ve ulusal savunmanın önündeki duvarlar kalkınca, AB de kendisini yeni güvenlik koşullarına uyarlamaya ve savunma stratejisini temelden değiştirmeye karar vermiş, kendi bünyesinde *AB Askeri Komitesi (EU Military Committee - EUMC)*, *AB Askeri Personeli (EU Military Staff - EUMS)* ve *AB Operasyon Merkezi (EU Operation Centre)* gibi özel askeri organlar kurmuştur.⁴ Özel askeri organların ve *Avrupa Savunma Ajansı'nın (European Defence Agency - EDA)* kurulmasının yanı sıra, Birliğin NATO olanak ve yeteneklerine güvenceli erişimine izin veren *Berlin Ek Anlaşmaları* imzalanmıştır. Bunlara ek olarak, AB'nin acil müdahale görevlerini yürütmesi planlanan *AB Muharebe Grupları (EU Battlegroups)* kurulmuş ve AB, ilk kez Avrupa topraklarının dışında ve NATO'dan bağımsız olarak, üç kıtada (Avrupa, Asya, Afrika) kriz yönetimi operasyonları yürütebilme yeteneğine ulaşmıştır.

Bütün bu gelişmeler sonucunda, Avrupa'da savunma alanında dış politika ve güvenlik alanına oranla çok daha hızlı ve gözle görülür bir değişim olmuş, AB "devrim" niteliğinde bir askeri yapılanma gerçekleştirmiştir. Ekonomik bütünleşmesini gerçekleştiren ve siyasal bütünleşme yolunda büyük bir adım atan AB, kendi bünyesine artık askeri bir boyut da eklemiştir. Ancak Avrupa'nın bu askeri atılımı, NATO-AB ilişkilerinde yeni fırsatların yanında, bazı risk ve endişeleri de beraberinde getiren birçok özelliğe sahiptir.

NATO-AB ortaklığında hâlâ bir takım belirsizlikler varlığını korumaktadır. Avrupa güvenlik ve savunmasına ilişkin kararların Amerikan politikalarından özerkliği gibi konularda yaşanan Atlantik ötesi gerilimler, NATO ile AB'nin "rakip" mi "ortak" mı olduğu tartışmalarını da beraberinde getirmektedir. NATO'nun Avrupa kanadının "Avrupacı" ve "Atlantikçi" ülkeler şeklinde bölünmesi, Avrupa-Atlantik ittifakının geleceği için bir takım risk ve tehditler içermektedir. Buna rağmen NATO-AB ilişkileri günümüzde stratejik ortaklığa yönelmiştir.

Bir taraftan NATO'nun Afganistan ve Libya örneklerindeki gibi "alan dışı" müdahaleleri söz konusuysen, diğer taraftan AB Avrupa dışında bir takım barışı koruma operasyonları yürütmektedir. Ayrıca Berlin Ek Anlaşmalarından önce, AB'nin NATO'nun askeri olanaklarına erişiminin temel ilkeleri tartışılırken, iki kurumun bu konuda bir anlaşmaya varmasıyla birlikte, Atlantik ötesi ilişkilerin gündemi de değişmiş ve bu kez de NATO'nun AB'nin sivil yeteneklerine nasıl erişebileceği konusu öne çıkmaya başlamıştır. Böylece AB'nin askeri yeteneklerinin geliştirilmesinin yanında, NATO'nun sivil kriz yönetimi yeteneklerinin geliştirilmesi de Avrupa-Atlantik topluluğunun öncelikli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Dolayısıyla artık her iki örgüt de hem askeri hem de sivil yeteneklerini arttırmaya çalışmaktadır.

Bu noktada, açıklığa kavuşturulması gereken bir dizi soru akla gelmektedir. NATO'dan bağımsız bir yapılanmaya doğru giden AB, NATO'nun alternatifi olabilir mi? Atlantik ötesi güvenlik zincirini oluşturan iki örgüt arasındaki uygun denge nasıl olmalıdır? Avrupa-Atlantik coğrafyasının toplu savunmasında ve krizlere müdahalede NATO ve AB nasıl bir rol oynamalıdır? Tehditlere karşılık verirken NATO'nun AB'ye karşı önceliği var mıdır? AB kuvvetlerinin varlığı NATO kuvvetlerinin yanında ikiliğe yol açmakta mıdır? Avrupalılar NATO'dan ne istemektedir? ABD-AB-Türkiye ilişkilerini de doğrudan etkileyen tüm bu

⁴ 2001'den itibaren faaliyete geçmeye başlayan bu askeri organlar için bkz: "Council Decision of 22 January 2001 Setting Up the Military Committee of the European Union", *Official Journal of the European Communities*, 30 January 2001; Council of the European Union: "EU Operations Centre", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/070228-EU_OpsCentre.pdf, (ET: 12.10.2012).

tartışmalar, bu çalışmada ele alınan konular arasındadır. Ayrıca Soğuk Savaş yıllarından bu yana Kosova, Irak ve Libya gibi konularda yaşanan Atlantik ötesi krizler, Kıbrıs sorununun iki örgüt arasındaki ilişkileri nasıl etkilediği ve Türkiye'nin rolü üzerinde durulacaktır.

1. NATO-AB Stratejik Ortaklığında Temel Tartışmalar

Berlin Duvarı'nın çöküşü, Atlantik İttifakı'nın varlığını ve ABD'nin Avrupa'daki rolünü sorgulanır hale getirmişti. Soğuk Savaş'ın iki kutuplu güç dengesi sona erdiğinde, NATO'nun varlığını devam ettirip ettiremeyeceği belirsizdi. NATO için bir varlık nedeni ve Atlantik'in iki yakasını bir arada tutan bağ olan Sovyet tehdidi ortadan kalkınca, NATO'nun geleceği de tartışmaya açıldı. NATO yaşatılmalı mıydı? Bu arada bütün beklentilerin tersine, birleşik Almanya'nın NATO içinde bütünleşmesi düşüncesini Moskova'nın kabullenmesi, Atlantik İttifakı'na hayat veren bir gelişme oldu.⁵ Ayrıca, hem ABD hem de Avrupa'daki Atlantik taraftarları Atlantik İttifakı'nın Varşova Paketi gibi dağılmasına hazır değildi. Zaman geçtikçe, NATO'nun yok olması varsayımı, ABD ve Avrupa'da kötü bir senaryo olarak görülmeye başladı. Sonuçta NATO'nun kaderi Varşova Paketi gibi olmadı. Buna rağmen NATO'yu sarsan daha geniş bir Avrupa-Atlantik tartışması hala devam ediyordu.

1989'da Demir Perde'nin kaldırılmasından sonra, özellikle ekonomik ve siyasi alanda giderek şiddetlenen Amerika-Avrupa rekabeti, Atlantik ötesi bağları aşındırmaya başlamıştı. NATO'nun dönüşümünü izleyen yıllarda, yükselen Avrupa Birliği karşısında, ABD'nin "müttefik" mi yoksa "rakip" mi olduğu tartışması gündeme geldi.⁶ ABD'yi kaygılandıran asıl gelişme ise Aralık 1998'de St. Malo'da alınan kararlar oldu. Bu zirveden sonra AB'nin NATO'dan özerk, kendine özgü bir askeri güç geliştirmeye karar vermesi, Avrupa-Atlantik ilişkilerinde "Avrupa özerkliği" sorununu ortaya çıkardı.

AGSP'nin NATO'dan özerkliği konusu, Washington'da Avrupa kaynaklı yeni bir meydan okuma şeklinde algılanıyor ve bu yapılanmanın Atlantik İttifakı'nı tehlikeye atabileceği düşünülüyordu. Washington'da kaygı uyandıran bu yeni Avrupa stratejisi, Fransa eski Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle'ün "Avrupa'yı Avrupalılar Korur!" anlayışını

⁵ Sovyetler Birliği'nin son lideri Mihail Gorbaçov, başlangıçta birleşik Almanya'nın Avrupa güvenlik mimarisi içine yerleştirilmesi düşüncesine soğuk bakıyordu. Bu düşünce aslında Batı Almanya Şansölyesi Helmut Kohl'ün etkin olarak savunduğu bir plandı. Ocak 1990'da, Gorbaçov birleşik ama "tarafsız" bir Almanya için öneriler sunuyordu ve Doğu Almanya'nın bir NATO toprağı olarak görülüp "ödüllendirilmesi" söz konusu bile değildi. Ancak Şansölye Kohl'ün sağlam vaatleri, ABD'nin bu yöndeki etkili girişimleri ve Sovyetler Birliği'nin gün geçtikçe Avrupa üzerindeki egemenliğini kaybetmesiyle bu durum tersine döndü. Ekim 1990'da Doğu Almanya sadece Batı Almanya'yla değil, NATO'yla da bütünleşti. Bu tartışmanın daha geniş bir hali için bkz: Michael Gehler, *Avrupa*, (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2005), 72-74; Robert B. Zoellick, "The Lessons of German Unification", *The National Interest*, 22 September 2000; Stephen F. Cohen, "Gorbachev's Lost Legacy", 24 February 2005, <http://www.thenation.com/article/gorbachevs-lost-legacy>, (ET: 21.01.2013); Jean Yves Haine, "Tarihsel Bir Perspektif", Nicole Gnesotto (ed.), *AB Güvenlik ve Savunma Politikası - İlk Beş Yıl* içinde, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2005), 39.

⁶ Ortak düşman Sovyetler Birliği'nin tarihe karıştığı bu yeni dönemde, ABD ve Avrupa'nın stratejik çıkarlarının keskin bir şekilde çatışması, Atlantik İttifakı'nı bir arada tutmayı da zorlaştırıyordu. Bu konuda bkz: Stephen Walt, "The Ties That Fray: Why Europe and America Are Drifting Apart," *National Interest*, no. 54 (Winter 1998-99), 4-10.

hatırlatıyordu. Sonraki süreçte, General de Gaulle'ün ABD yönetiminden bağımsız “Avrupalı Avrupa” söylemine benzer bir söylem, St. Malo'daki uzlaşmanın ardından öne çıkmaya başladı.⁷

Bununla birlikte, ikili ilişkilerin “rekabet” mi, “ortaklık” mı olduğu konusundaki ideolojik tartışma, artık geride bırakılmış görünmektedir. NATO-AB ilişkileri bugün geldiği nokta itibarıyla, “stratejik ortaklık” olarak tanımlanmaktadır. NATO-AB ilişkilerinin giderek stratejik ortaklığa yönelmesinde üç temel etken rol oynamıştır:

- Fransa'nın Nisan 2009'da NATO'nun askeri kanadına geri dönüşü;
- Kasım 2010 NATO Lizbon Zirvesi'nde müttefiklerin NATO-AB stratejik ortaklığını geliştirme kararlılığını vurgulaması;
- Mart 2011'de Amerikan, Fransız ve İngiliz kuvvetlerinin Libya'ya birlikte operasyon düzenlemesi ve kısa süre sonra bu operasyonu NATO'nun devralması.⁸

NATO-AB stratejik ortaklığı, Avrupa-Atlantik coğrafyasındaki ortak çıkarlar ve her iki tarafa da üye olan ülkeler düşünüldüğünde mantıklıdır: Ağustos 2013 itibarıyla, 28 AB üyesinin 22'si aynı zamanda NATO üyesidir (Bkz. Ek 1: NATO ve Avrupa Birliği Üyeleri). Kalan 6 üyenin 5'i (Avusturya, Finlandiya, İrlanda, İsveç ve Malta) NATO'nun *Barış İçin Ortaklık* (BİO) programında ortak ülkelerdir (Bkz. Tablo 1: NATO, Avrupa Birliği ve Barış İçin Ortaklık Programı Ülkeleri).⁹ NATO'daki 28 ülkenin 22'si de AB üyesidir ve ABD ile Kanada hariç tüm müttefikler Avrupalıdır.¹⁰ Ayrıca NATO üyesi Türkiye AB'ye aday ülke statüsündedir. Hırvatistan'ın Temmuz 2013'te 28. AB üyesi olmasıyla birlikte, NATO ve AB'nin üye sayıları eşitlenmiştir.

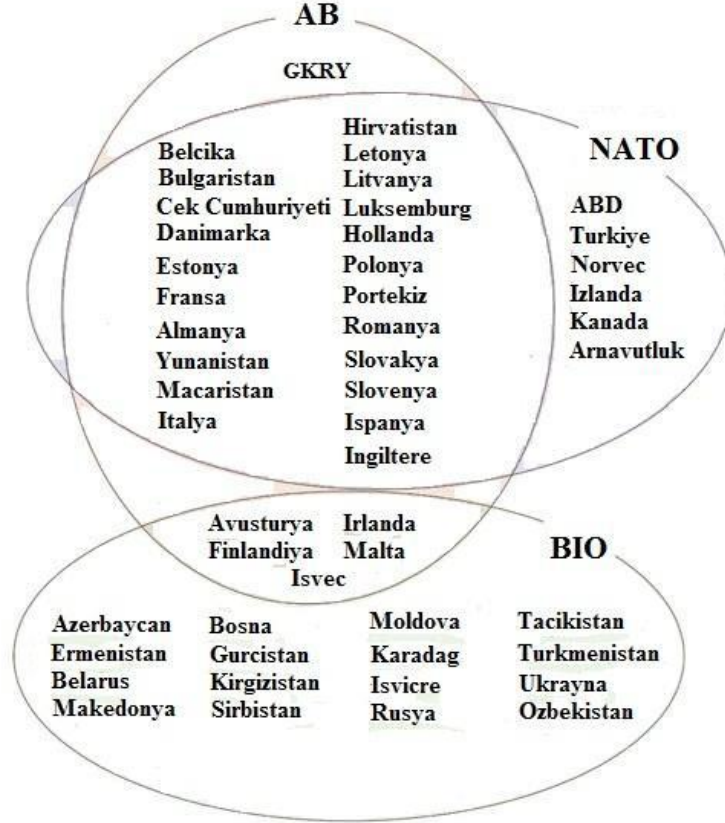
⁷ General de Gaulle'ün amacı “Atlantik'ten Ural'lara” uzanan, siyasi ve askeri açıdan güçlü ve ABD ile SSCB'den tamamen bağımsız bir Avrupa, yani “Avrupalı Avrupa” yaratmaktı. Bkz: Marc Trachtenberg, “The de Gaulle Problem”, *Journal of Cold War Studies*, Vol. 14, No. 1, (Winter 2012), 81–92.

⁸ NATO'nun Libya'da Muammer Kaddafi kuvvetlerine karşı yürüttüğü bu operasyon (Operation Unified Protector), 24 Mart 2011'de başlatıldı. NATO'nun Libya'ya müdahalesi, Libya İç Savaşı'nda ateşkesin sağlanması ve sivillerin korunması için bir askeri eylem izin veren, 17 Mart 2011 tarihli, 1973 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'na dayanılarak gerçekleştirildi. Bu operasyon NATO'nun Afganistan'dan sonra düzenlediği ikinci “alan dışı” operasyondur.

⁹ AB üyesi olan ama NATO üyesi olmayan ve NATO'nun Barış İçin Ortaklık programında da yer almayan tek ülke Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'dir. Türkiye Güney Kıbrıs'ın NATO üyeliğini ve BİO programına katılımını veto edeceğini açıklamıştır.

¹⁰ AB üyesi olmayan NATO müttefikleri, Ağustos 2013 itibarıyla Türkiye, ABD, Kanada, Norveç, Arnavutluk ve İzlanda'dır.

Tablo 1: NATO, Avrupa Birliği ve Barış İçin Ortaklık Programı Ülkeleri

Lizbon NATO Zirvesi'nde kabul edilen NATO'nun yeni *Stratejik Kavram*'ı, İttifak'ın uluslararası krizlere müdahalede ve barışı koruma alanında, Birleşmiş Milletler ve AB gibi uluslararası örgütlerle daha yakın bir işbirliği yapmasını öngörmektedir.¹¹ NATO ve AB arasındaki yakın işbirliği, krizlere hem sivil hem de askeri yetenekler kullanılarak, uluslararası "geniş kapsamlı bir yaklaşımla" müdahalede bulunabilme ve iki örgüt arasındaki "askeri-sivil yetenek eksiklerini tamamlayıcı olma" açısından önemlidir. Bu yüzden krizlere tek başına müdahale edebilen daha güçlü ve etkin bir AB, NATO için benzersiz ve esaslı bir ortak olacaktır.

Bunun yanında, Atlantik'in iki yakası ve NATO'nun Avrupa kanadındaki görüş ayrılıkları Atlantik ötesi bağı zayıflatmaktadır. Bosna, Kosova ve Afganistan'daki savaşlar işbirliğinin mümkün olduğunu ancak böyle devam ederse, AB'nin askeri zayıflığının Atlantik İttifakı'nın geleceğini de tehlikeye atacağını göstermiştir. 11 Eylül saldırılarının ardından, yeni Amerikan stratejilerini destekleyip desteklememe konusunda, NATO ve AB içinde tarihinde hiç olmadığı kadar büyük bir bölünme yaşanmıştır. ABD'nin uluslararası terörle mücadele

¹¹ "Strategic Concept for the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation adopted by Heads of State and Government in Lisbon", <http://www.acus.org/tags/Strategic-Concept>, (ET: 28.03. 2013).

adına yaptığı operasyonlar ve uluslararası hukuku zorlayan yeni Amerikan stratejisi, Atlantik ötesi ilişkilerde gerilimin yükselmesine neden olmuştur.

Libya'ya askeri müdahale konusunda ise üç büyük Avrupa ülkesi İngiltere, Fransa ve Almanya fikir birliğine varamamış, AB böyle bir harekâtı yürütebilecek askeri yeteneğe artık ulaşmış olsa da Libya krizinde etkin bir rol oynayamamış ve NATO harekete geçirilmiştir. İngiltere ve Fransa'nın Libya'ya AB'nin müdahale etmesini istemesine rağmen, Almanya'nın askeri müdahaleye karşı bir tavır alması sonucu, AB Irak krizinde olduğu gibi Libya krizinde de bölünmüştür.¹² Öte yandan, Charles de Gaulle'ün NATO'yla askeri işbirliğine son vermesinden beri, 40 yılı aşkın bir süre İttifak'ın resmi komuta zincirinin dışında kalan Fransa, İttifak'ın birleşik askeri komutasına (integrated military command - IMC) geri döndükten sonra, İttifak içinde önemli bir oyuncu haline gelmiştir.

2. NATO-AB İlişkilerinin Evrimi

Avrupa-Atlantik güvenlik zincirinin iki temel halkası olan NATO ve AB, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra Avrupa'nın değişen stratejik vizyonuyla birlikte, büyük bir evrim sürecinden geçerek bugünkü yapısına kavuşmuştur. Demir Perde'nin ikiye ayırdığı "bölünmüş bir Avrupa"dan, siyasi ve ekonomik alanda nispeten birleşik bir Avrupa'ya geçiş döneminde, Avrupa güvenlik mimarisi de NATO'nun dönüşümü ve AB'nin askeri reformlarıyla yeni bir boyut kazanmıştır. NATO-AB ilişkilerinin tarihsel arka planındaki belli başlı gelişmeler ve kilit noktalar dikkate alındığında, ilişkilerin evrim süreci dört döneme ayrılabilir:

2.1. Soğuk Savaş Dönemi:

Atlantik'in İki Yakasında İlk Ayrılıklar (1949-1989)

Avrupa Birliği'ni oluşturma fikri ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ciddi bir fikir olarak gündeme geldi. Bu düşünce kısmen Fransa ve Almanya arasında uzun zamandır süregelen mücadeleyi ortadan kaldırmaya, kısmen gelecekte Almanya'yı kontrol altında tutmaya, kısmen de Komünizm ve Sovyetler Birliği tehdidine karşı mücadele etmeye yönelik bir çabaydı. Öncelikle, Avrupa'da iç ve dış tehditlere karşılık verebilecek bir ittifak arayışı başladı.

Avrupa güvenliğini sağlamak amacıyla, İngiltere ve Fransa İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan ilk ittifak olan *Dunkirk Antlaşması*'ni imzaladılar. Mayıs 1947'de imzalanan Dunkirk Antlaşması, Almanya'nın saldırgan politikalarına karşı ve Sovyet kuvvetleriyle çatışma olasılığını ortadan kaldırmak için yapılan sınırlı bir antlaşmaydı. Bu iki devlet daha sonra Benelüks ülkelerine antlaşmaya dâhil olmalarını önerdi. Benelüks ülkeleri bu antlaşmanın daha geniş olmasını isteyince, Mart 1948'de, sonraki yıllarda Batı Avrupa Birliği'nin kurulmasına yol açacak olan *Brüksel Antlaşması* imzalandı.¹³

Ancak Brüksel Antlaşması'yla kurulan bu ittifakın, ABD desteğinden yoksun olarak Avrupa'daki tehdit algılamalarına karşı caydırıcı bir güç olamaması, Atlantik ötesi bağları güçlendirecek başka bir ittifakın kurulmasını zorunlu hale getirdi. Bu amaçla Kasım 1948'de, Brüksel Antlaşması'na taraf olan ülkelerle ABD ve Kanada arasında başlayan görüşmeler,

¹² Bu konuda bkz: Claudia Louati, "Military Intervention In Libya: Where Is ESDP?" 20 April 2011, <http://www.nouvelle-europe.eu/node/1098>, (ET: 23.12.2012).

¹³ Brüksel Paketi olarak da bilinen bu antlaşma İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg tarafından imzalanmıştır.

Nisan 1949'da *Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü*'nü (NATO) kuran Washington Antlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlandı.¹⁴

İlk NATO Genel Sekreteri Lord Ismay 1949'da NATO'nun kuruluş amacını, "Rusları dışarıda, Amerikalıları içeride, Almanları aşağıda tutmak" olarak özetlemişti.¹⁵ Sonraki yıllarda, Avrupa-Amerikan ilişkilerindeki anlaşmazlıklar ve Avrupa'nın Amerikan politikalarına destek konusunda yaşadığı "kıtasal bölünme" nedeniyle, NATO Soğuk Savaş yılları dâhil daima "sıkıntılı bir ortaklık" olmuştur.¹⁶ Bunun nedenlerinden biri de Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı'nın ardından büyüyen Sovyet gücü karşısındaki siyasi, askeri ve ekonomik açıdan zayıflığıydı. Avrupa'nın parçalanmış ve zayıf görüntüsü, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından, ABD'yi Avrupa'da birlik arayışlarına yöneltmişti. ABD eski Dışişleri Bakanı John Foster Dulles 1950'li yıllarda bunu şöyle açıklamıştı: "Avrupa'nın iki ayağı üzerinde durmasını istiyoruz."¹⁷

Avrupa'da bir birlik oluşturulması fikri, büyük ölçüde ABD tarafından, 1947'de *Marshall Planı* aracılığıyla gerçekleştirilmek istenen hatta dayatılan bir fikirdi. Amerikalılara göre, İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği büyük yıkım Avrupa'da kargaşa yaratmış, bu nedenle komünistler ve dolayısıyla Sovyetler Birliği yükselişe geçmişti. Sovyet yayılması karşısında, Avrupa maddi ve manevi olarak güçlendirilmeliydi. Avrupa ekonomik olarak kendi ayakları üstünde durabilirse, siyasal olarak da bağımsızlığını koruyabilirdi.

ABD bu noktada İngiltere, Almanya ve Fransa'yı ve sonra tüm Avrupa'yı artan bir biçimde siyasal ve ekonomik olarak işbirliği içine sokmak, böylece bütünleşmiş bir Avrupa yaratarak Sovyet ilerlemesini durdurmak istiyordu. Alım gücü yok olan Avrupa ABD üretimini ve ekonomisini de etkilemekteydi.¹⁸ Bu amaçla Avrupa'nın koruyuculuğunu üstlenen ABD'nin Avrupa'daki egemen rolü, 1970'li yılların başlarında değişmeye başladı. Avrupa-Amerikan ilişkilerindeki temel farklılaşma, Batı Avrupa'nın gücünün gittikçe artmasından ve

¹⁴ NATO'nun kurucu ülkeleri ABD, Kanada, İngiltere, Fransa, İtalya, Norveç, Portekiz, Hollanda, Belçika, Danimarka, İzlanda ve Lüksemburg'tur. Bununla birlikte, NATO'nun kurulması, tek başına Avrupa'da güvenlikle ilgili endişelerin giderilmesinde yeterli olamadı. SSCB'nin Avrupa'daki güç boşluğundan faydalanarak kıtanın içlerine doğru nüfuz etmeye çalışması, Avrupa ülkelerini savunma alanında ve silahlanma yarışında yeni arayışlara yöneltti. ABD'nin Federal Almanya'ya savunma yardımı yapılması için yaptığı baskılar sonucu ve SSCB'den duyulan korkunun da etkisiyle, dönemin Fransa Başbakanı Rene Pleven, Ekim 1950'de bir "Avrupa Ordusu" kurulmasını önerdi. Pleven, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) gibi uluslararası bir örgüt olarak *Avrupa Savunma Topluluğu*'nun kurulmasını da içeren ortak bir savunma planı hazırladı. Ancak *Pleven Planı* olarak anılan bu öneri, Ağustos 1954'te Fransız Parlamentosu'nda reddedildi ve gündemden silindi. Ayrıntı için bkz: Ernest Haas, *The Uniting of Europe*, (Stanford: Stanford University Press, 1968), 156.

¹⁵ David Reynolds, *The Origins of the Cold War in Europe: International Perspectives*, (Connecticut: Yale University Press, 1994), 13.

¹⁶ Henry Kissinger Soğuk Savaş'ın en şiddetli dönemi olan 1960'lı yıllarda da NATO'yu sıkıntılı bir ortaklık olarak nitelemekteydi. Bkz: Henry Kissinger, *The Troubled Partnership: A Re-Appraisal of the Atlantic Alliance*, (New York: McGraw-Hill Publ., 1965), 40.

¹⁷ Mark Sheetz, "Exit Strategies: American Grand Designs for Postwar European Security," *Security Studies*, Vol. 8, No. 4, (Summer 1999), 25.

¹⁸ Çağrı Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (ed.) *Türk Dış Politikası* içinde, Cilt I, (İstanbul: İletişim Yay., 2003), 538.

dolayısıyla da dünya sahnesinde, Avrupalıların otomatik olarak ABD'nin peşinde sürüklenme rolünü terk etme isteğinden kaynaklanıyordu.

Avrupa'nın siyasi ve ekonomik olarak giderek güçlenmesi ve Avrupa Topluluğu çatısı altında siyasi bir birlik haline dönüşmeye başlaması, Avrupa-Amerikan ilişkilerini ABD'nin vesayetinden büyük ölçüde kurtarıp ekonomik, siyasi ve daha az ölçüde askeri olarak, Avrupa'yı ABD karşısında daha güçlü bir müttefik haline dönüştürdü.¹⁹ Avrupa'nın çıkarlarının her zaman ABD'ninkilerle özdeş olmadığı fikirlerinin etkili olduğu en önemli nokta, Avrupa'nın Sovyetler Birliği'yle kurduğu ilişkilerdi.

Batı Almanya'nın Başbakan Sosyal Demokrat Willy Brandt'in girişimleriyle, yeni Doğu politikası (Ostpolitik) çerçevesinde, Doğu Almanya ve Doğu Avrupa ülkeleriyle işbirliğini öngören bir yumuşama politikasına yönelmesi, 1970'te Batı Almanya ve Sovyetler Birliği arasında imzalanan *Moskova Antlaşması* ve 1980'li yılların başında Sovyetler Birliği'nden Batı Avrupa'ya uzanması planlanan Trans-Avrupa doğalgaz boru hattının inşası gibi girişimler, Avrupa-Amerikan ilişkilerinin dikkatli ama kesin biçimde gevşetilmesine neden oldu.²⁰

Doğu Bloğu'yla kurulan ilişkiler yüzünden, Batı Avrupalılar ABD'nin Avrupa'dan bütünüyle çekileceğinden korkuyorlardı.²¹ Bu nedenle de ABD'yle çok ters düşmemeye özen gösterdiler. Buna karşılık Avrupalılar ABD'den bağımsız davrandıkça, ABD de Avrupa'nın birleşmesine olan hevesini yitirdi.²² Avrupa-Amerikan ilişkilerindeki bu dönüşüm, 1990'da sonuçlandırılan *Atlantik Ötesi Bildiri (Transatlantic Declaration of 1990)* ile yeni bir ortaklık mekanizmasına yansıtıldı ve ikili ilişkiler Avrupa-ABD zirveleri etrafında ele alınmaya başlandı.²³

Bu zirvelerden biri olan Aralık 1995'teki Madrid AB-ABD Zirvesi'nde, "*Yeni Atlantik Ötesi Gündem ve AB-ABD Ortak Eylem Planı*" (*the New Transatlantic Agenda and the Joint EU-US Action Plan*) açıklandı. Haziran 1999'da, Bonn'da yapılan AB-ABD Zirvesi'nde ise, taraflar Kosova Savaşı'ndan alınan derslerle, ortaklıklarını güçlendirmek ve uluslararası krizleri çözmek amacıyla, başka bir *Yeni Atlantik Ötesi Gündem* bildirisi yayınladılar.²⁴

¹⁹ Christopher Layne, "Death Knell for NATO? The Bush Administration Confronts the European Security and Defense Policy", *Policy Analysis*, (4 April 2001), 4.

²⁰ Wolfram F. Hanrieder ve Graeme P. Auton, *The Foreign Policies of West Germany, France, Britain*, (New Jersey: 1980), 92.

²¹ Soğuk Savaş döneminde Avrupa'daki Amerikan askeri varlığı ciddi boyutlara ulaşmıştı. Örneğin 1952'de Kore Savaşı sırasında, Avrupa'da yaklaşık 346.000 Amerikan askeri bulunuyordu. Bkz: Kenneth B. Moss, "NATO's 50 Years", [http://shape.nato.int/community_life/1999/18-3-99/NATO's %205.htm](http://shape.nato.int/community_life/1999/18-3-99/NATO's%205.htm), (ET: 02.05.2012).

²² Immanuel Wallerstein, "Avrupa Birliği Neyi Değiştirebilir?", <http://ab.kemalist.org/modules.php?Name=Article=12>. (ET: 05.03.2009).

²³ United States Mission to the European Union: "Transatlantic Declaration of 1990", http://useu.usmission.gov/1990transatlantic_declaration.html, (ET: 02.12.2012).

²⁴ Delegation of the European Commission to the United States: "New Transatlantic Agenda", <http://www.eurunion.org/partner/euusrelations/transcorpdocs.htm>, (ET: 02.12.2012).

2.2. Soğuk Savaş Sonrası Dönem: Yeni Bir NATO-AB Güç Dengesine Doğru (1990-1998)

1991’de Varşova Paktı tarihe karıştığında, Avrupa güvenlik manzarası belirsizlikler ve zıtlıklarla dolu bir görünümdeydi. Doğu Bloğu'nun dağılmasıyla varlığı ve amaçları tartışma konusu olan NATO, yeni dünya düzeninde ayakta kalabilmek için, kendine yeni hedefler ve görev alanları belirledi. Bu aşamada NATO müttefikleri yeni tartışmalı kararlara imza atarak, NATO’yu “hizmet dışı”na çıkarmaktansa “alan dışı”na (Avrupa-Atlantik bölgesi dışına) çıkarmayı tercih ettiler.²⁵ Yine de Avrupa’nın daha belirgin bir hat halinde, İngiltere öncülüğündeki “Atlantikçiler” ve Fransa öncülüğündeki “Avrupacılar” şeklinde bölünmüş yapısı varlığını koruyordu. Avrupa-Atlantik ortaklığının yeni dönemini şekillendiren en önemli olay, NATO’nun stratejik dönüşümü ve dolayısıyla NATO-AB güç dengesinin değişmesiydi.

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle, Avrupa ABD için stratejik önemini kısmen kaybederken, Avrupa’daki Amerikan varlığı da tartışılır hale gelmişti. Avrupa kıtası giderek Amerikan dış politikasının merkezi olmaktan uzaklaştı. Böylece yeni dünya düzeni, Avrupa askeri yeteneklerinin Amerikan müdahalesinden uzak bağımsız bir düzlemde geliştirilmesi tartışmalarını gündeme getirirken, Batı Avrupa Birliği’nin yeniden canlandırılması ve en sonunda AB’nin kendi askeri kurumlarını oluşturmasıyla sonuçlanacak süreci başlatmıştır. Bu süreçte genelde NATO ve AB arasında benzer politikalar izlenmiş, karşılıklı güçlendirmeye ağırlık verilmiştir (Bkz. Tablo 2: NATO ve AB’nin Benzer Politikaları).

Bosna Savaşı’nın ardından, ABD Avrupa’da kendisinin müdahale etmek istemeyeceği krizler olabileceğinin farkına varmıştı. Bill Clinton yönetimi de bunu dikkate alarak, NATO yetenekleri çerçevesinde ve NATO çatısı altında geliştirilmek istenen bir proje olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği düşüncesine destek vermekteydi.²⁶ Bununla birlikte, Washington AB’nin NATO olanak ve yeteneklerini kullanmadan kriz yönetimi operasyonları yürütmesi durumunda, NATO’dan tamamen bağımsız bir askeri yapılanma gerçekleştirmesinden endişe duyuyordu. Öyle ki Clinton yönetimi, St. Malo’dan Londra’ya döner dönmez Blair’ı telefonla arayarak, AGSP’nin kesin rolünün ne olduğunu açıklamasını istemişti.²⁷

George W. Bush yönetiminin AGSP’ye bakışı da farklı değildi. George W. Bush döneminde, ABD Dışişleri Bakanlığı Ulusal Güvenlik Uzmanı John Bolton, AB’nin oluşturmaya çalıştığı Avrupa Acil Müdahale Gücü’nü, “NATO’nun kalbine doğrultulmuş bir hançer” olarak tanımlamaktaydı.²⁸ Bu çekincelerle, AB güçlerinin askeri müdahalelerde

²⁵ Soğuk Savaş’ın ardından NATO müttefiklerinin önünde iki seçenek belirmişti: “Hizmet dışı”na (out of business) ya da “alan dışı”na (out of area) çıkmak. Bkz: Ronald D. Asmus, Richard L. Kugler and F. Stephen Larrabee, “Building a New NATO,” *Foreign Affairs* 72, No: 4 (September–October 1993), 30-35.

²⁶ Jean Yves Haine, “AGSP ve NATO”, Nicole Gnesotto (ed.), *AB Güvenlik ve Savunma Politikası - İlk Beş Yıl* içinde, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2005), 131.

²⁷ Judy Dempsey, “Aktörler ve Tanıklar”, Nicole Gnesotto (ed.), *AB Güvenlik ve Savunma Politikası - İlk Beş Yıl* içinde, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2005), 192.

²⁸ Matthew Campbell ve Stephen Grey, “Bush Aides Launch Assault on Euro Army,” *Sunday Times*, (17 December 2000).

kullanılabilmesi konusunda, AGSK çerçevesinde ABD'nin yönlendirmesiyle, “ayrılabilir ama ayrı olmayan kuvvetler” kavramı benimsenmiştir.²⁹

Tablo 2: NATO ve AB'nin Benzer Politikaları³⁰

	NATO	Avrupa Birliği
Dış İlişkiler	* Akdeniz Diyalogu (1994) * Barış İçin Ortaklık (1994)	* Avrupa-Akdeniz Diyalogu (1995) * Avrupa Komşuluk Politikası (2004)
Doğu Genişlemesi	* Genişleme Kararı: 1994 Brüksel Zirvesi * Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya (1999) * Bulgaristan, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, Slovakya, Slovenya (2004)	* Genişleme Kararı: 1993 Kopenhag Zirvesi * Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Estonya, Litvanya, Letonya, Slovakya, Slovenya, GKRY, Malta (2004) * Bulgaristan, Romanya (2007)
Birleşmiş Milletler'le İşbirliği	* NATO-BM Ortak Bildirisi (2008) * Bosna'da BM gücü UNPROFOR'a destek: Müttefik Acil Mukabele Gücü	* AB-BM Ortak Bildirileri (2003, 2007) * Bosna (BM Polis Gücü-AB Polis Görevi), Kongo (BM gücü MONUC- Artemis, EUFOR Kongo) ve Çad'da (BM gücü MINURCAT- EUFOR Çad) BM'ye destek operasyonları
Afrika Birliği'yle İşbirliği	* Sudan'daki Afrika Birliği Görevi'ne NATO'nun hava nakliye desteği	* Sudan'daki Afrika Birliği Görevi'ne AB'nin hava nakliye Desteği
Acil Müdahale Güçleri	* NATO Mukabele Gücü (Kuruluş: 2002, 2006'da operasyonel)	* Avrupa Acil Müdahale Gücü (1999) * AB Muharebe Grupları (Kuruluş: 2004, 2007'de operasyonel)
Deniz Operasyonu	* Korsanlığa Karşı “Allied Provider” Operasyonu	* Korsanlığa Karşı ‘NAVFOR Atalanta’ Operasyonu
Savunma İşbirliği	* NATO Savunma Yetenekleri Girişimi (1999)	* Avrupa Yetenekleri Eylem Planı (2001)

Bu kavram, Bill Clinton yönetiminin Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ın 1998'de açıkladığı resmi Amerikan doktrini olan ve “üç D” olarak bilinen üç temel ilkeye dayanır: ABD ve Avrupa arasındaki bağları koparmamak (no decoupling), NATO ve AB yeteneklerinin

²⁹ Daha fazla bilgi için bkz: Nora Bensahel, “Separable But Not Separate Forces: NATO's Development of the Combined Joint Task Force”, *European Security*, Vol: 8, No: 2, 53-60.

³⁰ Bu tablo Joachim A. Koops, “Unstrategic Partners: NATO's Relations with the European Union”, Werner Kremp ve Berthold Meyer (ed.), in *Entangling Alliance: 60 Jahre NATO. Geschichte, Gegenwart, Zukunft*, (Trier: Wissenschaftsverlag, 2010), 43'ten hareketle yeniden düzenlenip geliştirilerek hazırlanmıştır.

tekrarından kaçınmak (no duplication) ve AB üyesi olmayan NATO müttefiklerine ayrımcılık yapmamak (no discrimination). Bu ilkeler daha sonra, askeri müdahale konusunda NATO'nun "ilk reddetme hakkı" olduğuna yönelik Amerikan görüşleriyle birleştirilmiştir.

Ancak St. Malo Bildirisi'nde yer alan, "İttifak'ın bir bütün olarak müdahil olmadığı durumlarda" ifadesinin İttifak'ın ilk reddetme hakkı anlamına gelip gelmediği ve NATO'nun böyle bir hakka sahip olup olamayacağı tartışmalı bir konudur. Bu hak açıkça tanımlanamamıştır.³¹ Diğer taraftan, AGSK'dan ayrı bir yapılanmayı hedefleyen ve AGSP'nin kuruluş metni kabul edilen St. Malo Bildirisi'yle, Birliğin "bağımsız bir oyuncu" olması ve Avrupa savunmasının ABD ve Avrupalı NATO müttefikleri arasındaki bir yük paylaşımına bağlanmaması gerektiği kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, bu bağımsız oluşumun NATO içinde silah temini dâhil, her alanda belli bir ikiliğe yol açacağı kaçınılmaz olduğu da göze alınmıştır.³²

AB 1999 Washington NATO Zirvesi'nde, "ilk reddetme hakkı" olarak adlandırılan NATO'nun müdahale etmediği bir durumda, NATO varlıklarını Kuzey Atlantik Konseyi'nin izniyle kullanarak, bir krize müdahalede bulunma fırsatına kavuştu. Ardından, 2000 Nice Avrupa Konseyi'nde İngiltere'nin isteği doğrultusunda, AGSK'nın "bağımsız" değil "özerk" olması kararlaştırıldı.³³ Dolayısıyla "NATO'dan özerk" ifadesi, Atlantik ötesi bağı tamamen koparmamak amacıyla özellikle seçilmiş bir ifadedir.

2.3. Bir Dönüm Noktası Olarak Berlin Ek Anlaşmaları Süreci (1999 – 2003)

AGSK çerçevesindeki gelişmelerin ardından, AB ülkeleri gereksiz tekrardan kaçınmak için, yeni planlama ve komuta yetenekleri geliştirmek yerine, NATO varlıklarının kullanılacağı düzenlemeler yapılması konusunda birleştiler. Bu amaçla sonraki yıllarda "Berlin Ek" (Berlin Plus) diye adlandırılan anlaşmalar paketi üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. Berlin Ek Anlaşmaları kapsamındaki ilk düzenlemeler, 22 Kasım 2002'deki Prag NATO Zirvesi'nde ana hatlarıyla belirlenmiş ve 16 Aralık 2002'de *AGSP Hakkında NATO-AB Ortak Bildirisi* 'yle açıklanmıştır.³⁴ *Brüksel Anlaşması* olarak da bilinen bu anlaşmaya göre, NATO'nun dâhil olmadığı kriz yönetimi operasyonlarında, AB NATO'ya ait planlama, lojistik ve istihbarat olanaklarına erişebilecekti.³⁵ Bu aynı zamanda, kriz yönetiminde NATO ve AB arasında stratejik bir ortaklığın kurulduğu anlamına geliyordu.

Bununla birlikte, Haziran 1999 Köln Avrupa Konseyi'nden itibaren, AGSP'nin karar alma sürecinden dışlanan Türkiye'nin itirazları ve buna karşılık ABD, İngiltere ve Türkiye arasında varılan uzlaşmaya Yunanistan'ın karşı çıkması üzerine, AB'nin NATO'yla böyle bir anlaşmaya varması kolay olmamıştır. Türkiye, Yunanistan, NATO ve AB arasında yürütülen

³¹ Haine, "AGSP ve NATO", 135.

³² François Heisbourg, *European Defence: Making It Work*, WEU Institute for Security Studies, (Paris: 2000), 40-41.

³³ Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", 316.

³⁴ Council of the European Union: "Remarks by HR Solana Following the Agreement on the Establishment of EU-NATO Permanent Arrangements + Joint EU-NATO Declaration (16 December 2002)", <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/73803%20-%20Solana%20-%20Permanent%20arrangements%20+%20NATO%20declaration.pdf>, (ET: 03.12.2012).

³⁵ Jean Yves Haine, "Berlin Plus", <http://www.iss-ue.org/esdp/03-jyhb%2b.pdf>, (ET: 12.05.2011).

çetin müzakereler sonucunda, Türkiye'yle 13 Aralık 2002'de Kopenhag Avrupa Konseyi'nde nihai bir anlaşmaya varılmış ve böylece NATO-AB anlaşmasının önündeki engel de kaldırılmıştır.³⁶

Ancak Aralık 2002 Brüksel Anlaşması kapsamında bir takım ilerlemeler sağlansa da Türkiye ve Norveç gibi AB üyesi olmayan Avrupalı NATO üyelerinin, AGSP'nin temel karar alma mekanizmalarına katılımı sınırlı kalmaya devam ediyordu. AB bu şekilde, NATO üyeleri arasında AB üyesi olan ve olmayan şeklinde bir ayırım yapıyor, AB üyesi olmayan Avrupalı NATO üyelerinin AGSP'ye katılımının "tam" olarak değil, "mümkün olan en yüksek oranda" olmasını karara bağlıyordu.

Bu anlaşma NATO ile AB'nin görevleri arasında karşılıklı destek sağlamaktadır. Ek olarak 12 Mart 2003'te NATO ve AB arasında *Gizli Bilgilerin Korunması Anlaşması* yapılmış, 14 Mart 2003'te ise AB'ye yapacağı operasyonlarda, NATO komuta yapısını kullanma olanağı veren ayrı bir anlaşma imzalanmıştır.³⁷ Dolayısıyla aslında "Berlin Ek" ifadesi, NATO ve AB arasında kurulan kapsamlı anlaşmalar bütünü için kullanılan kısa bir tanımlamadır. Farklı anlaşmalar 17 Mart 2003 tarihli çerçeve anlaşma aracılığıyla birbirine bağlanmıştır. AB ve NATO arasındaki ilişkiler resmi olarak Ocak 2001'de başlamış, AGSK konusundaki 16 Aralık 2002 tarihli Brüksel Anlaşması'yla ilişkilerde canlanma olmuş, 17 Mart 2003'te de NATO ve AB arasında, Berlin Ek Anlaşmalarını bir araya getiren bir işbirliği anlaşması imzalanmıştır.

Yaklaşık 14-15 anlaşmayı kapsayan Berlin Ek anlaşmalar paketi dört ana unsurdan oluşur:³⁸

- a) AB'nin NATO'nun operasyonel planlamasını kullanabilmesinin garanti edilmesi;
- b) AB'nin NATO yetenekleri ve ortak varlıklarını kullanabilmesi;
- c) AB önderliğindeki operasyonlar için, NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargâhı'nın (SHAPE) kullanılması seçeneğinin bulunması (NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutan Yardımcısı'nın (DSACEUR) Avrupa'daki rolünün geliştirilmesi dâhil);
- d) NATO savunma planlama sisteminin gerektiğinde AB operasyonları emrine kuvvet verilecek şekilde uyarlanması.

"Berlin Ek" ifadesindeki "Berlin" kelimesi, NATO Dışişleri Bakanlarının 1996'da bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği yaratılması ve İttifak varlıklarının bu amaçla kullanılması yönünde karar aldıkları Berlin NATO Konseyi'ne atfen kullanılmaktadır. "Ek" kelimesi ise Berlin NATO Konseyi kararlarına ek olarak geliştirilen yeni düzenlemeleri ifade etmektedir. Berlin Ek Anlaşmaları, Berlin NATO Konseyi'nde benimsenen AGSK'nın NATO içerisinde geliştirilmesi düşüncesinin ileri aşamasıdır. AB'nin NATO planlama olanaklarına güvenceli erişimi düzenlemeleri, Berlin Ek kapsamında, önceden belirlenmiş NATO olanak ve yeteneklerinin AB önderliğinde yapılacak bir operasyonda kullanılabilmesi ve "Avrupa

³⁶ NATO ve AB arasındaki "her şeyde uzlaşma sağlanmadan hiçbir şeye karar verilmemesi" ilkesi çerçevesinde, Türkiye ve Yunanistan'ın vetoları, NATO ve AB arasında nihai bir anlaşma sağlanmasını geciktirmiştir. Yaşanan çözümsüzlüğü aşma çabalarından biri de Aralık 2001'de varılan "*Ankara Mutabakatı*"dır. Ancak bu mutabakat da tarafların vetolarını kaldırması için nihai bir çözüm olamamıştır. Bkz: Haine, "AGSP ve NATO", 137.

³⁷ Pol De Witte, "AB İlişkilerini İleriye Taşımak", *NATO Dergisi*, (Sonbahar 2003).

³⁸ Adrian Pop, "NATO ve Avrupa Birliği: İşbirliği ve Güvenlik", *NATO Dergisi*, (Yaz 2007).

Komuta Düzenlemeleri” ile “NATO Savunma Planlama Sistemi”nin uyumlu hale getirilmesi konularını kapsamaktadır.³⁹

AB önderliğindeki bir harekâta kullanılacak olan Avrupa Komuta Düzenlemelerini oluşturma çabaları, temelde DSACEUR’un rolüne odaklanmıştır. Bu çerçevede kriz dönemleri dışında, krizlerin başlangıç aşamasında ve NATO olanak ve yeteneklerinin kullanılmadığı AB operasyonlarında DSACEUR’un sorumlulukları belirlenmiş, DSACEUR “NATO olanak ve yeteneklerinin kullanıldığı bir AB operasyonunun Operasyon Komutanı ve iki örgüt arasındaki stratejik koordinatör” olarak tanımlanmıştır.

2.4. Gerilimlerden İşbirliğine Uzanan Yol: 2003’ten Bugüne Avrupa-Atlantik Ortaklığı

11 Eylül saldırılarını izleyen yıllarda, NATO’nun tarihinde ilk kez Avrupa dışındaki topraklara, Afganistan’a müdahalesi, uluslararası terörle mücadele kapsamında NATO’da destek görmüş ve İttifak içinde bir ayrılmaya neden olmamıştı. Ancak ABD’nin Irak’a saldırısı NATO ve AB içinde derin çatlaklar ortaya çıkardı. 2003’ün ilk aylarında Irak krizi sırasında, AB Washington’a destek konusunda kendi içinde baştanbaşa bölündü. NATO İttifakı da ABD’nin NATO Büyükelçisi Nicholas Burns’un ifadesiyle “ölüme yakın bir deneyim” yaşadı.⁴⁰ Irak deneyimi Süveyş krizinden beri görülen en derin NATO krizlerinden biriydi. Bunlar her iki örgüt için de tarihi bölünmelerdi.⁴¹

Sonuçta, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve Almanya Başbakanı Gerhard Schröder’in Amerikan politikalarına karşı tavır alması, iki blok arasındaki ilişkilerde düşmanca bir ayrılık olmasa da uzaklaşmaya yol açtı.⁴² Ancak Fransa’nın ABD ve NATO’yla mesafeli ilişkileri, Nicolas Sarkozy’nin Cumhurbaşkanlığı döneminde sona erdi. Bu aynı zamanda, Fransız milliyetçiliğinin sembolü General de Gaulle dönemiyle başlayan, François Mitterand ve Jacques Chirac’la devam eden Fransa’nın geleneksel dış politika stratejisinde de köklü bir değişim anlamına geliyordu.

Sarkozy’nin De Gaulle’cü çizgiden ayrılıp, ABD’yle daha yakın bir işbirliğine yönelmesi ve NATO’nun birleşik askeri komutasına geri dönüşü sonucu, Fransa ABD’nin AB ve NATO içindeki yeni denge unsuru olarak öne çıkmaya başlamıştır.⁴³ Bunun yanında Almanya, Belçika ve Lüksemburg’la birlikte, AGSP’nin bağımsızlığını kararlı bir şekilde savunan

³⁹ Council of the European Union: “Background on EU-NATO Permanent Arrangements (Berlin +)”, <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>, (ET: 03.12.2012).

⁴⁰ Christopher Bennett, “NATO ve Kuvvet Kullanımı”, *NATO Dergisi*, (İlkbahar 2007).

⁴¹ Bosna ve Kosova Savaşlarına müdahale konusunda da NATO içinde benzer bir bölünme yaşanmış, bu krizler esnasında yaşanan Atlantik ötesi uyumsuzluklar ve siyasi belirsizlikler NATO’yu zayıflatmıştır. Ayrıntı için bkz: Haine, “Tarihsel Bir Perspektif”, 50.

⁴² Irak Savaşı’nda İngiltere, İtalya, İspanya, Hollanda, Portekiz, İrlanda ve Danimarka ABD yanlısı blokta yer alırken; Fransa, Almanya, Avusturya, Belçika, Lüksemburg, Yunanistan, İsveç ve Finlandiya ise ABD karşıtı bloktaydı. Polonya gibi Orta ve Doğu Avrupalı yeni NATO müttefiklerinden bazıları ABD’nin yanında savaştılar, bazıları da ABD liderliğindeki koalisiyona girdiler ama kamuoyu desteği azalınca veya hükümetler düşünce, ABD’ye destek politikasını terk ettiler.

⁴³ Justin Vaisse, “Franco-American Relations After the Election of François Hollande”, *Policy Paper, European Issues*, No. 241, (2012), 2-3.

Fransa'nın ABD'yle ilişkilerini geliştirmesi, AGSP için “alarm zillerinin çalmaya başladığı” şeklinde bazı endişelere yol açmıştır.⁴⁴

Ek olarak, Irak ve Libya gibi ciddi krizlerde AB'de oluşan çatlağın derinliği, AGSP'nin geleceğiyle ilgili karamsar bir tablonun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Mart 2011'de Libya krizi yüzünden olağanüstü toplanan AB Konseyi'nde, İngiltere ve Fransa Libya'ya askeri bir müdahale istemekteydi. Buna karşılık, AB'nin sivil gücüyle Libya'ya müdahale etmesini savunan ve askeri harekâta karşı olan Almanya, Polonya ve Estonya'nın karşı çıkması nedeniyle, Libya'ya AGSP kapsamında bir müdahale gerçekleştirilememiştir.⁴⁵ Bazı analizcilere göre bu durum, AB'nin halen tek başına yaşayabilir bir güvenlik oyuncusu olmadığını bir kanıttır.⁴⁶

Bununla birlikte, Fransa'nın NATO'nun askerî kanadına geri dönüşü, NATO'nun Libya'ya müdahalesi, İran'a nükleer faaliyetleri yüzünden yaptırımlar uygulanması, Suriye'de Beşar Esad iktidarına karşı gösterilen ortak tutum gibi uluslararası gelişmeler, Fransa'nın ABD'yle ilişkilerinin ivme kazanmasına uygun bir zemin hazırlamış ve Fransa ile ABD'yi ortak bir noktada buluşturmuştur. Fransa'nın uzun yıllar sonra NATO'da etkin bir askeri rol oynamaya karar vermesi, radikal bir politika değişikliğidir. Bu stratejik hamlenin en büyük nedeni, Fransa'nın ABD'yi dengelemesi ve Amerikan politikalarını etkileyebilmesinin ancak NATO çatısı altında mümkün olabileceğinin farkına varmasıdır.

Bütün bu gelişmeler sonucunda, Fransız-Amerikan ilişkilerinin rekabetten işbirliğine doğru bir seyir izlemesi, doğrudan NATO-AB ilişkilerine de yansımaktadır. Dolayısıyla Amerikan-Fransız yakınlaşması, daha geniş kapsamlı bir NATO-AB stratejik ortaklığının kurulmasında itici güç olarak önemli bir rol oynamaktadır. Bu yakınlaşma aynı zamanda, Atlantik ötesi ilişkilerin yeni bir döneme girdiğinin de göstergesidir. Çünkü özellikle Fransa'nın NATO'nun askerî kanadına geri dönmesi, AB'nin NATO karşıtlığı üzerinden yeni bir yapılanmaya gidemeyeceğini göstermektedir.

3. Atlantik Ötesi İlişkilerde Yeni Fırsatlar ve Riskler

3.1. NATO-AB İlişkilerinin Sınırları ve Avrupa Özerkliği Sorunu

AB'nin askeri konularda atmış olduğu tüm adımlar açısından en önemli etken, Fransa ve Almanya arasındaki yakınlaşmadır. Almanya ile Fransa'nın geliştirdiği ortak stratejiler General de Gaulle-Konrad Adenauer anlaşmasına dayanır. Birliğin askeri boyutu her ne kadar Atlantik ötesi işbirliği ve NATO ile uyuma dayansa da Fransa ve Almanya'nın merkezi rolü göz ardı edilemez bir gerçektir.⁴⁷ İki ülke arasındaki yakınlaşma, Birliği adım adım askeri yeteneklerin geliştirilmesi ve bağımsız bir Avrupa askeri gücü kurulması hedefine yaklaştırmıştır.

Nice Avrupa Konseyi'nde, *Avrupa Acil Müdahale Gücü*'nün NATO'dan bağımsız bir Avrupa gücü olmasına izin vermeyeceğini açıklayan İngiltere ise, daha çok Avrupa'nın kriz

⁴⁴ Bu konuda bkz: Bastien Ironelle ve Frédéric Mérand, “France's Return to NATO: The Death Knell for ESDP”, *European Security*, Volume 19, Issue 1, (2010), 29-43.

⁴⁵ Louati, “Military Intervention In Libya: Where Is ESDP?”.

⁴⁶ Emiliano Alessandri, “Transatlantic Relations Four Years Later: The Elusive Quest for a Strategic Vision”, *The International Spectator*, 47:3, September 2012, 25-27.

⁴⁷ William Anthony Hay ve Harvey Sicherman, “Europe's Rapid Reaction Force: What, Why, and How?”, *A Newsletter of Foreign Policy Research Institute*, Volume 2, Number 2, (February 2001), 5.

yönetimindeki askeri etkinliğinin güçlendirilmesi ve Avrupa Acil Müdahale Gücü'nün NATO'yla birbirini tamamlayıcı nitelikte olması üzerinde durmaktaydı.⁴⁸ İngiltere ve Fransa, AGSP konusunda iki uç Avrupa görüşünü yansıtsa da Birliğin askeri yeteneklerini güçlendirmek iki ülkenin de ortak paydasıdır.

Diğer yandan, İngiltere'nin NATO'dan bağımsız bir Avrupa askeri gücü yaratılması konusundaki tutumu zamanla yumuşamıştır. İngiltere 2008'de yeniden gündeme gelen ve Almanya ile Fransa'nın öncülük ettiği "Avrupa ordusu" kurulması çalışmalarını destekleyebileceğini açıklamıştır.⁴⁹ Tüm bunlar Avrupa-Amerikan ilişkileri ve İngiltere'nin rolü gibi, AGSP'nin gelişiminde belirleyici olan etkenlerin bir değişim sürecinde olduğunu göstermektedir.

AGSP en azından şu an için, hiçbir AB üyesinin güvenlik ve savunma politikasının merkezinde değildir. Özellikle Avrupalı NATO üyeleri için esas güvenlik sağlayıcı örgüt NATO'dur. AGSP NATO gibi belirgin bir tehdide karşı koymak için oluşturulmuş değildir.⁵⁰ AGSP Soğuk Savaş sonrası yeni güvenlik anlayışlarının bir ürünüdür ve gözle görülür bir tehdide karşı değil, ileride oluşabilecek olası tehditlere karşı devreye sokulabilecek, askeri kuvvet kullanımını da kapsayan bir yapılanmadır.

Lizbon Antlaşması'yla değiştirilen AB Antlaşması Madde 42/7'ye göre, "Bir üye devletin ülkesinin silahlı saldırıya uğraması halinde, diğer üye devletler, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51. maddesine uygun olarak, bu devlete kendi imkânları dâhilindeki tüm araçlarla yardım ve destekte bulunmakla yükümlüdür." Yine aynı maddede, NATO kapsamındaki taahhütlere aykırılığın olmayacağı belirtilerek, "Bu alandaki taahhütler ve işbirliği, Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı üyesi olan devletlerin, ... Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı çerçevesindeki yükümlülüklerine uygun olur." ifadesi yer alır. Buna rağmen, Lizbon Antlaşması'ndaki karşılıklı dayanışma maddesi, AB'yi NATO gibi bir savunma örgütüne dönüştürmemiştir. Bu madde Birliğin "ortak güvenlik alanı" oluşturma iradesini yansıtmaktadır.

Temmuz 2013 itibarıyla, AB biri deniz operasyonu olmak üzere 9'u askeri, 20'si sivil, 1'i de hem askeri hem sivil nitelikli, toplam 30 görev üstlenmiş olan küresel bir oyuncu haline gelmiştir.⁵¹ Görevler üç kıtada (Avrupa, Asya, Afrika) birbirinden oldukça uzak ülkelerde (Mali, Endonezya, Bosna-Hersek, Gürcistan, Güney Sudan, Afganistan gibi) sivil ve askeri araçlar kullanılarak yürütülmektedir. Başlangıç yılı olan 2003'te, 2,000'in üzerinde polis ve askeri personel Bosna-Hersek, Makedonya ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki dört ayrı operasyonda görev almıştır.⁵² AB güçleri bu operasyonların her birinde, sorumluluğu o bölgede görev yapmakta olan BM ve NATO güçlerinden devralmıştır. Birlik 2003'ten beri,

⁴⁸ Jolyon Howorth, "Britain, France and the European Defence Initiative", *Survival*, Vol: 42, No: 2, (Summer 2000), 34–36.

⁴⁹ İngiltere'nin Avrupa ordusu planına desteği için bkz: "UK Defence Minister Supports EU Army", *EU Observer*, (27 October 2008).

⁵⁰ Robert Cooper, "Aktörler ve Tanıklar", Nicole Gnesotto (ed.), *AB Güvenlik ve Savunma Politikası - İlk Beş Yıl* içinde, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2005), 183.

⁵¹ "CSDP Newsletter", Issue 12, (Winter 2012/2013), 34, http://www.consilium.europa.eu/media/1860617/csdp_newsletter_12.pdf, (ET: 06.04.2013).

⁵² AB'nin yürüttüğü operasyonlar ve sivil görevler için bkz: "Overview of the Missions and Operations of the European Union - January 2011", *CSDP Newsletter*, (Winter 2010/2011), 30.

AGSP çerçevesinde giderek artan bir grafik çizerek Avrupa topraklarının dışında etkin olmuştur.

AB sadece kendi yürüttüğü değil, aynı zamanda BM ve NATO'nun yürüttüğü harekâtlarda da görev alabilen, kuvvet bileşimi katkı sağlayan ülkelerin harekât yeteneklerinin bir araya getirilmesiyle sağlanan ve *AB Muharebe Grupları* diye adlandırılan bir Avrupa barış gücü oluşturmaktadır.⁵³ Ancak üye devletlerin asker taahhütlerine dayanan 1.500 kişilik AB Muharebe Grupları ve 60.000 kişilik Eurocorps gibi Avrupa güçleri, daha çok acil ve insani müdahaleler için geliştirilmiş askeri birliklerdir ve sürekli bir Avrupa ordusu değildirler. Bununla birlikte Avrupa Parlamentosu'nda, Şubat 2009'da, birleşik bir Avrupa ordusu kurma yolunda ilk aşama olarak nitelenen, Avrupa Senkronize Silahlı Kuvvetleri'ni (Synchronised Armed Forces Europe - SAFE) kurma planı kabul edilmiştir.⁵⁴ Öte yandan Avrupa Parlamentosu aynı yıl, bağımsız bir Avrupa gücü olan Eurocorps'un AB'ye bağlanması ve AB'nin sürekli ordusu olmasını öneren bir karar almıştır.⁵⁵

Bütün bu planların uygulanabilirliği üzerindeki tartışmalar devam etmektedir. Birleşik bir Avrupa ordusu tasarılarına en büyük desteği Almanya Başbakanı Angela Merkel, Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, İtalya Dışişleri Bakanı Franco Frattini ve Belçika Başbakanı Guy Verhofstadt vermiştir.⁵⁶ AB askeri güçlerinin NATO'ya alternatif olarak değil, *NATO Mukabele Gücü* ve İttifak organlarıyla karşılıklı güçlendirme yoluyla, NATO'yu tamamlayan bir güç olacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte, bu yeteneğin NATO'yu tamamlayıcı bir unsur olarak mı, yoksa NATO'ya rakip bir güç olarak mı gelişeceği yönündeki en önemli soru hâlâ cevaplanmamıştır.

Bu konuda, Aralık 2000'deki NATO Dışişleri Bakanları toplantısında, bir Fransız yetkili bağımsız bir Avrupa savunma politikasının kaçınılmaz olduğu şeklinde, çarpıcı bir değerlendirmede bulunmuştur: "Tren zaten hareket ediyor. NATO bu trende değil. NATO makinist değil... O hâlâ peronda."⁵⁷ Polonyalı bir diplomatın şu ifadeleri ise, NATO'nun geleceğine yönelik Avrupa şüpheciliğini farklı bir noktaya taşımaktadır: "Herkes NATO'nun er ya da geç biteceğini biliyor. Çünkü ABD ayrılacak ve benzer yeni bir yapı oluşturacak."⁵⁸

⁵³ Daha fazla ayrıntı için bkz: Council of the European Union: "EU Battlegroups", Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, (ET: 25. 05. 2008).

⁵⁴ Bu plan Avrupa Parlamentosu'nun Hristiyan Demokrat Partili Alman Milletvekili Karl von Wogau'nun önerisi üzerine hazırlanmıştır. "Blueprint for EU Army to Be Agreed", *Daily Telegraph*, 18 February 2009.

⁵⁵ Bu konudaki tartışmalar için bkz: "Is a EU Army Necessary and Relevant?", http://european-federalists.wikispaces.com/file/view/UEF_Wikibrief_EU_Army.pdf, (ET: 21.12.2012).

⁵⁶ "Germany Speaks Out in Favour of European Army", *EU Observer*, 8 February 2010; Peter C. Glover, "Merkel's European Army: More Than a Paper Tiger?", *World Politics Review*, 25.03.2007; "Italy's Foreign Minister Says Post-Lisbon EU Needs a European Army", *The Times*, 15 November 2009.

⁵⁷ Anton La Guardia, "America Tries to Stop EU Going It Alone on Defence," *Daily Telegraph*, 16 December 2000.

⁵⁸ Andrew Rettman, "Military Spending: EU Dwarf Shrinks As US Gets Bigger", *EU Observer*, 17.04.2012.

Diğer yandan, NATO Genel Sekreteri ve daha sonra AB ODGP Yüksek Temsilcisi olarak, iki örgütün de en tepesinde görev yapmış olan Javier Solana ise, AGSP'nin Atlantik İttifakı'nın altını oymadığını, tersine İttifak'ı güçlendirdiğini ifade etmektedir.⁵⁹ Bu sorunun çözümü, Atlantik ötesi ilişkilerin gelecekte nasıl bir seyir alacağına ve AB üye devletlerinin Birliğin NATO'dan ne derece bağımsız olacağına ilişkin ortak bir politika zemininde buluşabilmesine bağlıdır.

AB askeri yeteneklerinin gelişiminde, NATO Mukabele Gücü gibi NATO girişimleriyle karşılıklı güçlendirme esas alınmaktadır. Küresel ve bölgesel barışa karşı tehdit durumunda, her ne kadar AB üyeleri arasında bu konuda bir fikir birliği olmasa da NATO'nun AGSP'ye karşı önceliği bulunmaktadır. AB karar alıcıları Atlantik ötesi ilişkilerde yeni bunalımlara sebep olma ve NATO'yla karşı karşıya gelme riskini göz önüne alarak, AGSP'nin gelişimini belli sınırlar içinde tutmaya özen göstermektedirler.

3.2. AB'nin İkilemi ve NATO'nun Akıllı Savunma Girişimi

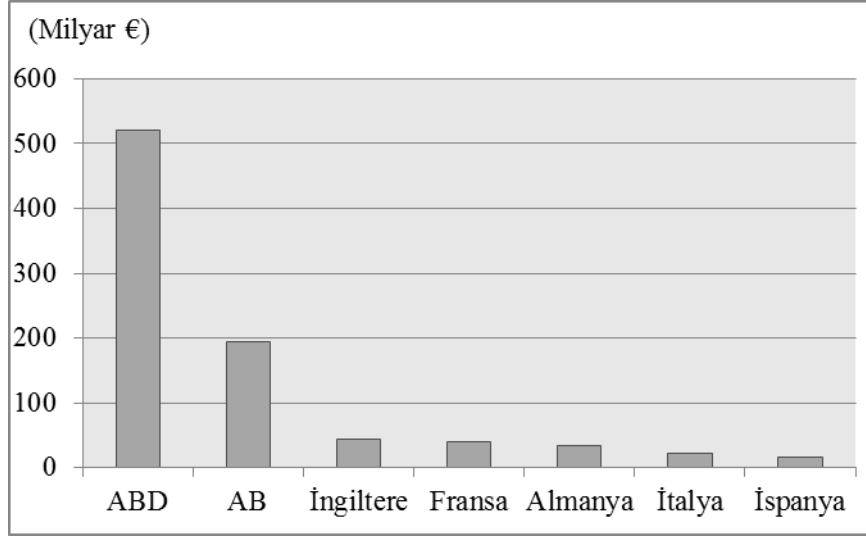
Avrupa-Atlantik güvenlik zincirini sağlamlaştırmak için askeri yetenekleri geliştirmek, hem NATO hem de AB'nin gündeminden düşmeyen konulardan biridir. Bugün NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen, Avrupa askeri yeteneklerinin geliştirilmesinin Avrupa-Atlantik ortaklığının geleceği için hayati önem taşıdığını vurgularken, Berlin Duvarı'nın yıkıldığı dönemde de NATO eski Genel Sekreteri Manfred Wörner, askeri yeteneklerin geliştirilmesine sürekli vurgu yapmaktaydı.⁶⁰ AB ülkelerinin Avrupa askeri yeteneklerini geliştirme çabalarının önündeki en büyük engellerden biri, ülkelerin bu oluşum için yeterli mali kaynak ayırmamalarıdır. Bir yandan askeri hedeflere ulaşmak için yoğun çaba harcanırken, diğer yandan da üye devletlerin savunma bütçelerinde sürekli olarak kesintiye gitmesi, Birliğin bu alanda büyük bir çelişki yaşamasına neden olmaktadır. Avrupalı müttefikler hem ABD'nin NATO'daki belirleyici konumundan ve Amerikan politikalarını etkileyememekten yakınmakta, hem de askeri harcamalarını arttırmaktan uzak durmaktadırlar. Bu, Avrupalıların yaşadığı genel bir ikilemdir.

2006-2008 arasında Avrupa Savunma Ajansı'nın (ASA) 26 üyesinin (Danimarka hariç bütün AB ülkeleri) savunma harcamaları, ABD'nin yaklaşık yarısı kadardı. 2009 ve 2010 yıllarında ise bu fark daha da açılmıştır. ASA üyesi 26 ülkenin savunma harcamaları, 2008'de 201 milyar Avro'dan 2010'da 194 milyar Avro'ya düşmüştür. Aynı dönemde, ABD'nin savunma harcamaları ise 416 milyar Avro'dan (612 milyar Dolar), 520 milyar Avro'ya yükselmiştir.⁶¹

⁵⁹ "Interview With Javier Solana - 3th Part", *Newropeans Magazine*, 3 May 2005, http://www.newropeans-magazine.org/?option=com_content&task=view&id=2153&Itemid=85, (ET: 15.12.2012).

⁶⁰ John Barry, "The US-EU-NATO Relationship - Addressing 21st Century Challenges", *Panel Convened by the European Institute on December 15, 2011*, <http://www.europeaninstitute.org/EA-February-2012/the-us-eu-nato-relationship-addressing-21st-century-challenges.html>, (ET: 21.12.2012).

⁶¹ EDA: "EU and US Government Defence Spending", http://www.eda.europa.eu/Libraries/Documents/National_Defence_Data_2010_3.sflb.ashx, (ET: 21.12.2012).

Tablo 3: ABD ve AB'nin Askeri Harcamaları (2010)⁶²

2010'da, 27 AB ülkesinin yıllık savunma harcamaları yaklaşık 198 milyar Avro'yu, ABD'nin ise 520 milyar Avro'yu (689 milyar Dolar) bulmaktaydı (Bkz: Tablo 3: ABD ve AB'nin Askeri Harcamaları - 2010).⁶³ AB ülkelerinin askeri harcamalarının ABD'ninkilerin yalnızca %38'ini oluşturduğu göz önünde tutulduğunda, Avrupa rakamlarının ABD'ye göre oldukça düşük olduğu, ABD ile AB askeri harcamaları arasındaki uçurumun giderek derinleştiği görülmektedir.

AB dünyanın ikinci en büyük savunma bütçesine sahip olmasına rağmen, savunma harcamalarının yanı sıra, askeri yetenekler açısından da ABD'nin çok gerisindedir.⁶⁴ Şu çarpıcı örnek, ABD'nin aynı zamanda araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde de AB'den uzak ara önde olduğunu göstermektedir: ABD'nin 2001'de sadece askeri ar-ge için harcadığı miktar, Almanya'nın tüm savunma bütçesinden fazlaydı.⁶⁵ AB ayrıca Amerikalılar tarafından da "ABD'nin yüzde 40'ı kadar harcadığı ancak yüzde 10'u kadar etkin olabildiği" şeklinde eleştirilmektedir.⁶⁶

⁶² Bu tablo Avrupa Savunma Ajansı'nın 2010 yılı verileri esas alınarak tarafımızca hazırlanmıştır. Bkz: EDA: "EU and US Government Defence Spending".

⁶³ ASA'nın verilerine göre, Ajans'a üye 26 AB ülkesinin 2010 yılı savunma harcamaları 194,357 milyar Avro'ydu. Bu rakama Ajans'a üye olmayan Danimarka'nın 2010 yılı savunma harcamaları (3,494 milyar Avro) da eklenince, AB savunma harcamaları yaklaşık 198 milyar Avro'yu bulmaktaydı. Bkz: EDA: "EU and US Government Defence Spending".

⁶⁴ Dünyanın en çok savunma harcaması yapan ülkeleri sıralamasında, AB'nin ardından Çin ve Rusya gelmektedir. Ayrıntı için bkz: "Statistics on Countries With the Highest Military Spending Worldwide", <http://www.statista.com/statistics/157935/countries-with-the-highest-military-spending/>, (ET: 15.12.2012).

⁶⁵ Boyer, Yves ve Schmitt, Burkard, "Avrupa Yetenekler Arasındaki Farkı Kapatabilir Mi? Kapatmalı mı?", *NATO Dergisi*, (Sonbahar 2002).

⁶⁶ "Karl von Wogau'nun Ekim 2006 Berlin Güvenlik Konferansı'nda Yaptığı Konuşma", *Deutsche Welle*, 24.10.2006, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2520348,00.html>, (ET: 25.07.2008).

Ekim 2006'daki Berlin Güvenlik Konferansı'nın başkanlığını yapan Avrupa Parlamentosu'nun Alman Milletvekili Karl von Wogau'ya göre, Avrupa'nın etkinlik konusundaki zaafının temel nedeni, "her AB ülkesinin aynı işi ayrı ayrı yapıyor olmasıdır". Ayrıca yine Karl von Wogau'ya göre, "başta iletişim alanında olmak üzere uygulanan farklı standartlar, ortak operasyonları zorlaştırmaktadır. Bu yüzden AB ülkeleri arasındaki işbirliği daha da geliştirilmeli ve ortak standartlar uygulanmalıdır."⁶⁷

Avrupalılar için esas sorun, toplamda savunmaya harcanılan rakamdan çok nasıl ve ne için para harcandığıdır. Savunma yatırımlarının çoğu araştırma ve yeni donanım yerine personel ve altyapıya ayrılmaktadır. Bunlara ek olarak kaynak sorunlarına rağmen, her devletin kendisine ait komuta yapıları, karargâhları ve silah geliştirme organları gibi varlıkları bulunmaktadır ve bu durum üye devletler arasında, benzer çabaların gereksiz yere tekrar edilmesine sebep olmaktadır.⁶⁸

Genel Sekreter Rasmussen, NATO'nun asıl yükünün ABD'nin üzerinde olduğunu birçok kez vurgulamıştır ve Avrupalı NATO müttefiklerinin askeri harcamalarındaki kesintilerin sürmesi durumunda, ileride Avrupa'nın Libya gibi karmaşık operasyonları sürdürecektir askeri yetenekleri koruyup koruyamayacağından endişe duyduğunu ifade etmiştir. Rasmussen'e göre Brezilya, Çin, Hindistan gibi yeni ekonomik ve askeri güçlerin sahneye çıktığı ve askeri harcamalarını yıldan yıla arttırdığı bir ortamda, "eğer Avrupa savunma harcamalarında kesinti yapmayı sürdürürse, Avrupa'nın bir istikrar gücü olma yeterliliği kendi çevresinde bile çabucak kaybolacaktır."⁶⁹ Bu yüzden, 2008'den itibaren ABD ve Avrupa'yı sarsan ekonomik krizin de etkisiyle, Avrupalı müttefiklerin savunma bütçelerini daraltması NATO'yu harekete geçirmiştir. NATO, Atlantik topluluğunun askeri yeteneklerini geliştirmek için yeni yöntemler denemek amacıyla, 2010 Lizbon NATO Zirvesi'nden sonra gündeme gelen ve Rasmussen'in *Akıllı Savunma (Smart Defence)* adını verdiği yeni bir girişim başlatmıştır.

Akıllı Savunma anlayışı "ekonomik kriz döneminde çok büyük yatırımlar yapmadan, eldeki kaynakları mümkün olduğu kadar etkili kullanma" ve "daha adil bir yük paylaşımı yaparak, ABD ve Avrupalı müttefikleri arasındaki eşitsizliği giderme" esasına dayanmaktadır. Böylece yalnızca askeri yetenekleri geliştirmek için kullanılacak kaynakları arttırmak değil, aynı zamanda ayrı ayrı yapılan girişimleri uyumlu hale getirerek, kaynak israfının önüne geçmek istenmektedir.⁷⁰

Tablo 4: Dünya Askeri Harcamalarında İlk 15 Ülke (2012)⁷¹

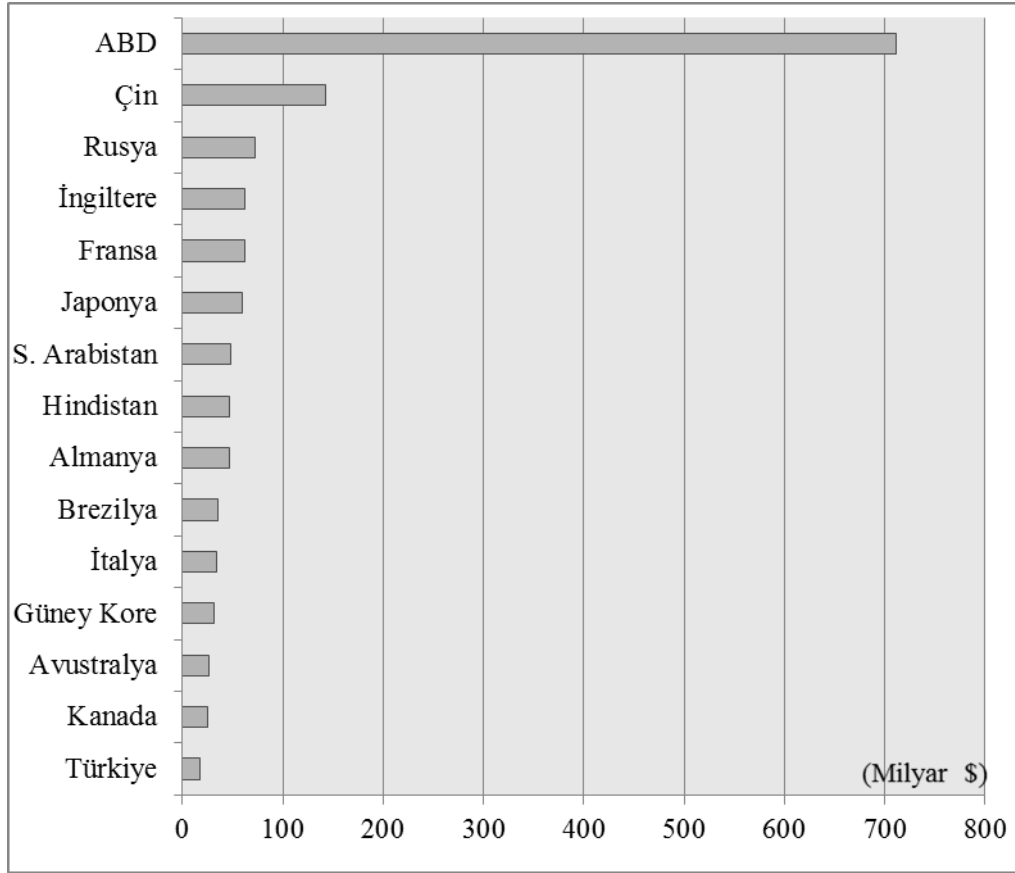
⁶⁷ "Karl von Wogau'nun Ekim 2006 Berlin Güvenlik Konferansı'nda Yaptığı Konuşma".

⁶⁸ Burkard Schmitt, "Avrupa'nın İmkânları: Kaç Tümen Sağlanabilir?", Nicole Gnesotto (ed.), *AB Güvenlik ve Savunma Politikası - İlk Beş Yıl* içinde, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2005), 91.

⁶⁹ Anders Fogh Rasmussen, "NATO After Libya: The Atlantic Alliance in Austere Times", http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_75836.htm, (ET: 15.12.2012).

⁷⁰ Rasmussen, "NATO After Libya".

⁷¹ Bu tablo Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) 2012 yılı verileri esas alınarak tarafımızca hazırlanmıştır. Bkz: "Statistics on Countries With the Highest Military Spending Worldwide", <http://www.statista.com/statistics/157935/countries-with-the-highest-military-spending/>, (ET: 15.12.2012).

Rasmussen'in "daha fazla değil ama daha iyi harcama" diye söz ettiği Akıllı Savunma kapsamındaki çalışmalar, Rasmussen'in ifadesiyle "AB girişimleriyle çakışmayı önlemek için, AB yetkilileriyle sıkı işbirliği içinde yapılmaktadır."⁷² Bu kapsamda esas olarak, Avrupa kuvvetlerinin NATO operasyonlarına katkısının artırılması ve ABD'nin üzerindeki yükün hafifletilmesi hedeflenmektedir. Dolayısıyla bu yaklaşımın çıkış noktası, Atlantik coğrafyasını sarsan ekonomik krizin Atlantik ötesi güvenlik krizine dönüşmesini önlemektir.

2012 yılı verilerine göre, dünyanın en çok askeri harcama yapan 15 ülkesi arasında 7 NATO müttefiki bulunmaktadır: ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Kanada ve Türkiye (Bkz. Tablo 4: Dünya Askeri Harcamalarında İlk 15 Ülke). AB üyesi olmayan NATO müttefiklerinden ABD, 711 Milyar dolarlık askeri harcamayla bu 15 ülke arasında açık ara ilk sırada yer alırken, Kanada, 24,7 Milyar dolarla 14., Türkiye ise 18 Milyar dolarla 15. sıradadır. Yukarıdaki tablodan da görülebileceği gibi, ABD'nin askeri harcamaları öyle muazzam boyutlardadır ki dünya sıralamasında kendisinden sonra gelen 14 ülkenin askeri

⁷² Anders Fogh Rasmussen, "Secretary General's Annual Report 2011", http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_82646.htm, (ET: 21.12.2012); Rasmussen, "NATO After Libya".

harcamalarının toplamı (711,2 Milyar dolar), ABD'nin harcamalarına ancak ulaşabilmektedir.⁷³

AB ülkeleri arasında ise iki baskın askeri güç, İngiltere ve Fransa öne çıkmaktadır. Sadece İngiltere ve Fransa Avrupa savunma bütçesinin yaklaşık %40'unu, askeri yeteneklerin %50'sini ve Avrupa'daki bütün askeri ar-ge harcamalarının da %70'ini karşılamaktadır.⁷⁴ Ayrıca 2010'da İngiltere ve Fransa arasında, iki ülke silahlı kuvvetlerinin kaynaklarının bir araya getirilmesi ve nükleer silahlar konusunda işbirliğini öngören tarihi bir savunma antlaşması (Fransız-İngiliz Savunma Antlaşması) imzalanmıştır.⁷⁵ Bu antlaşma ortak Avrupa savunması yolunda önemli bir adım olarak görülmektedir.⁷⁶

4. Avrupa-Atlantik İlişkilerinin Geleceği ve Türkiye

Avrupa'nın etkin bir savunma politikasına kavuşabilmesi, benimsenecek ortak bir anayasada savunma ve dış politika kurallarına açıklık getirilmesine bağlıdır. Avrupa'nın bürokratik yapısı mevcut haliyle ortak politikalara olumsuz etkide bulunmaktadır. Her ne kadar AB, Avrupa hükümetlerini askeri yeteneklerini acilen geliştirme konusunda ikna edemediyse de Avrupa'daki askeri reform süreci devam edecektir. Reformlar kapsamında, AB gelecekte bir "Savunma Bakanları Konseyi" oluşturmayı planlamaktadır.

Ek olarak, Avrupa askeri yeteneklerini artırma doğrultusunda, Avrupa ülkeleri tarafından yapılan büyük ölçekli yatırımlardan bazıları hizmete girmeye başlamıştır. Özellikle uzak coğrafyalardaki AB operasyonlarının stratejik hava nakliye eksiklerini tamamlamaya dönük olan bu yatırımlar, Airbus A400M uzun menzilli nakliye uçakları ve Airbus A330 tanker uçakları gibi projeleri kapsamaktadır.⁷⁷

Ayrıca Eurofighter Typhoon savaş uçakları ve Eurocopter Tiger helikopterlerinin AB ülkelerindeki konsorsiyum şirketler tarafından üretimi devam etmektedir.⁷⁸ Airbus A400M uzun menzilli nakliye uçağı ve Amerikan Lockheed Martin şirketinin ana yüklenici olduğu F-35 Şimşek II yeni nesil savaş uçağı gibi bazı büyük konsorsiyumlarda Türkiye de yer

⁷³ Bu sonuca 2012 yılına ait şu veriler kullanılarak ulaşılabilir: ABD hariç dünyada en çok askeri harcama yapan 14 ülke ve harcama miktarları, Çin: 143, Rusya: 71,9, İngiltere: 62,7, Fransa 62,5, Japonya: 59,3, Suudi Arabistan: 48,2, Hindistan: 46,8, Almanya: 46,7, Brezilya: 35,4, İtalya: 34,5, Güney Kore: 30,8, Avustralya: 26,7, Kanada 24,7, Türkiye 18 Milyar dolar. 14 ülke toplamı 711,2 Milyar dolar. ABD'nin askeri harcamaları 711 Milyar dolar.

⁷⁴ Catherine Field, "Britain and France to Work Together", 4 November 2010, http://www.nzherald.co.nz/world/news/article.cfm?c_id=2&objectid=10685127, (ET: 21.12.2012).

⁷⁵ Savino Rua "The Franco-British Defence Deal: A First Move Towards a European Army?", <http://federalists.cafepabel.com/en/post/2010/11/04/The-Franco-British-Defence-Deal%3A-A-first-move-towards-a-European-Army>, (ET: 21.12.2012).

⁷⁶ Fransız-İngiliz Savunma Antlaşması'na göre, nükleer silah teknolojileri İngiltere'de geliştirilecek, denemeler de Fransa'da yapılacaktır. Bkz: "UK-French Defence Treaty", *BBC News*, 11.02.2010.

⁷⁷ Federico Trillo-Figuero Martinez-Conde, "Avrupa'nın Havada Yakıt İkmali Yeteneğinin Geliştirilmesi", *NATO Dergisi*, (İlkbahar 2003); Royal Air Force: "A400M", <http://www.raf.mod.uk/equipment/a400m.cfm>, (ET: 21.12.2012).

⁷⁸ "Eurofighter Typhoon'un Nihai Montajına Başlanıyor", *Savunma ve Havacılık*, Cilt: 20 Sayı: 20613, No: 116, (2006), 120.

almaktadır. Türkiye bu projelerde uçak gövdesi kısımları (Airbus A400M), motor aksamları (F-35 Şimşek II) gibi bazı parçaların üretimini üstlenen Türk savunma sanayii firmaları aracılığıyla, Atlantik ötesi savunma sanayii işbirliğinde saygın bir yere sahiptir.

Türkiye dünya siyasetindeki artan rolüne paralel olarak, Atlantik ötesi ilişkilerde kilit ülke konumunu sürdürmektedir. AGSP kapsamındaki AB-Türkiye ilişkileri, Avrupa askeri yeteneklerinin gelişimi ve AB operasyonlarının başarısı açısından önemli bir unsurdur. Ancak daha önce de değinildiği gibi, bir NATO üyesi olarak Türkiye'nin AB operasyonlarının karar alma aşamasına katılımı, AB üyesi olmadığı gerekçesiyle bir takım şartlara bağlanarak sınırlandırılmaktadır.

Bu sınırlamalar Türkiye tarafından tepkiyle karşılanmakta ve ikili ilişkilerde zaman zaman gerginliğin yükselmesine neden olmaktadır. AB 2007'de, Türkiye'nin asker katkısı sağlasa bile, AB kuvvetlerinin komuta ve karar alma yapılarına katılmasına izin vermeyeceğini açıklamıştır. Türkiye de bunun üzerine, savaş uçakları ve gemilerle desteklenmiş özel hareket tugayını, AGSP komutasından çekme ve gelecekteki AB kriz yönetimi operasyonlarına katılmama kararı almıştır.⁷⁹ Ancak Türkiye, daha önce taahhüt ettiği gibi, 2010 yılının ikinci yarısında İtalya ve Romanya'yla birlikte oluşturacağı AB Muharebe Grubu'na yapacağı katkının süreceğini bildirmiştir.

ABD ise Türkiye'ye AB yolunda verdiği desteğin yanı sıra, NATO ile AB arasındaki savunma ilişkilerinde de Türkiye'nin yanında yer almış, AB'nin yürüttüğü operasyonlarda Türkiye'yi dışlamaması için çaba sarf etmiştir. Öte yandan Soğuk Savaş bitmesine rağmen, Türkiye için NATO'nun önemi azalmamıştır. Türkiye'nin Avrupa güvenlik ve savunma yapılarından dışlanması, AB askeri yeteneklerini daha sınırlı hale getirirken, NATO'nun benzersizliğini öne çıkarmakta ve krizlere müdahale yeteneğini arttırmaktadır.

Diğer taraftan hâlâ çözüm bekleyen Kıbrıs sorunu, NATO'nun AB'yle ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin NATO'ya üye olmasını ve NATO'nun BİO programına katılmasını engellerken, Güney Kıbrıs da Türkiye'nin Avrupa Savunma Ajansı'yla işbirliği yapmasını veto etmekte, AGSP'nin geliştirilmesiyle ilgili çalışmalara katılımını da kısıtlamaktadır.⁸⁰ BİO üyesi olmayan GKRY, NATO'yla gizli belgelerin değişimi konusunda bir güvenlik anlaşması da imzalamamıştır. Türkiye NATO istihbarat kaynaklarının AB'yle paylaşılmasına, ne NATO ne de BİO üyesi olan GKRY'nin varlığı nedeniyle onay vermemektedir. Bu nedenle, GKRY resmî NATO-AB toplantılarına da katılamamaktadır. NATO-AB arasındaki istihbarat paylaşımı ise dolaylı yollardan yapılmaktadır.⁸¹ Türkiye'nin Güney Kıbrıs'ın resmî NATO-AB toplantılarına katılımını engellemesinin en önemli nedeni, resmi bir toplantıda karşı karşıya gelmenin Güney Kıbrıs'ı tanımak anlamına gelecek olmasıdır.

⁷⁹ Metehan Demir, "AB'ye Asker Resti Çekildi", *Sabah*, 08.06.2007; "Turkey-EU Military Relations Suffer Blow", *Today's Zaman*, 8 June 2007.

⁸⁰ Mario A. Laborie Iglesias "NATO-EU Cooperation in the Atlantic Alliance's Future Strategic Concept", http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Print, (ET: 12.12.2012).

⁸¹ Bu konuda bkz: Stephanie Hofmann ve Christopher Reynolds, "EU-NATO Relations: Time to Thaw the Frozen Conflict", *SWP Comments*, June 2007, http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2007C12_hof_reyn_ks.pdf, (ET: 10.08.2013).

NATO Genel Sekreteri Rasmussen, Kıbrıs sorununa acil çözüm bulunması için taraflara çeşitli öneriler sunarak çağrıda bulunmuş ve bu krizin Avrupa-Atlantik ortaklığına etkisini, “NATO ile AB arasındaki işbirliği Kıbrıs sorunu nedeniyle en yüksek noktasına ulaşmış değildir” ifadesiyle özetlemiştir.⁸² Bununla birlikte, NATO-AB ilişkilerini sekteye uğratan tek sorunun Kıbrıs sorunu olduğunu savunarak, tüm sorumluluğu başta Türkiye olmak üzere bu sorununun taraflarına yüklemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu noktada, Avrupalı-Atlantikçi ayrışmasının önüne geçilememesi gibi, Atlantik ötesi ilişkilerde ileride ciddi sorunlar doğurabilecek etkenlerin göz ardı edilmemesi gerekir. Çünkü gelecekte Kıbrıs sorunu çözülsün bile, AB’nin NATO’dan özerkliği ve NATO’nun AB’ye karşı önceliği konusundaki tartışma devam ettikçe, NATO-AB ilişkilerindeki sorunlar ve iç çekişmeler de devam edecektir.

Askeri reformlar bir taraftan AB’yi kendi ordusuna sahip olma hedefine yaklaştırırken, diğer taraftan da Avrupa silahlı kuvvetleri arasında daha büyük bir bütünleşmeye olanak tanımaktadır. AB’nin küresel bir oyuncu olarak uluslararası politikadaki yerini güçlendirmesi ve Avrupa-Amerikan ilişkilerinin ABD’nin etkisinden giderek uzaklaşması, Avrupa’yı ABD karşısında özellikle ekonomik ve siyasi açıdan daha güçlü bir müttefik haline dönüştürmektedir. Uzun bir oluşum süreci sonunda, uluslararası politika sahnesine çıkan kısmen birleşik bir Avrupa oyuncusu, artık ekonomik gücünün el verdiği ölçüde askeri ve siyasi araçları devreye sokmanın yollarını aramaktadır. Avrupa’nın kendi özerk askeri gücünü geliştirmesi ve siyasi işbirliğini daha da derinleştirmesi, ABD ile rekabet edebilme yeteneği bakımından zorunludur.

Sonuç: “NATO Önceliği” ve “Avrupa Özerkliği” Arasında Denge Arayışı

1999’da başlayan NATO-AB işbirliği, 2002 sonlarındaki Türk ve Yunan vetosunun geri çekilmesinin ardından çok hızlı ilerlemiştir. Bu gelişmeler, iki kurum arasındaki işbirliği için hukuki ve siyasi bir çatı kurmuş olan Berlin Ek Anlaşmalarına öncülük etmiştir. St. Malo Zirvesi’nin ardından rekabetle anılmaya başlayan ikili ilişkiler, günümüzde yerini daha çok işbirliğine bırakmış görünmektedir. Buna rağmen, her ne kadar gerçek bir savunma politikası edinme yolunda dev adımlar atsa da AB esasen sivil bir kurumken, NATO’nun bir toplu savunma ve güvenlik örgütü olmasından dolayı, ikili ilişkilerdeki sıkıntılar henüz aşılamamıştır.

İki kurum arasındaki işbirliği, Mart 2003’te Makedonya’da başlatılan *Concordia Operasyonu* gibi somut bir olayla, giderek verimli hale gelmeye başlamıştır. AB kendi komutası altındaki ilk askeri operasyon olan *Concordia*’yı, NATO operasyonu *Allied Harmony*’den devralarak yürütmüştür. Bununla birlikte, AB hâlâ Petersberg Görevlerinin en çok gereksinim duyulan “barışa zorlama” kısmını üstlenmekte yetersiz kalmaktadır ve bu gelecekte bir takım problemlere yol açabilecektir.

AB üstlendiği görevlerde “aşamalı ilerleme” yaklaşımıyla hareket etmektedir. Birliğin ilk askeri operasyonu olan Makedonya’daki *Concordia*, Berlin Ek Anlaşmaları kapsamında NATO olanak ve yeteneklerinden yararlanılarak yürütülmüştür. *Concordia*’yı takiben başlatılan *Artemis Operasyonu*’nun en önemli özelliği, Birliğin Avrupa topraklarının dışında düzenlediği ilk askeri operasyon olmasının yanı sıra, NATO olanak ve yeteneklerine

⁸² “Rasmussen: Kıbrıs Sorunu NATO’nun AB’yle İlişkilerini Etkiliyor”, <http://haber.kibris.com/n.php?n=rasmussenkibris-sorunu-natonun-ab-iliskilerini-etkiliyor-2012-02-17>, (ET: 12.12.2012).

başvurulmadan yürütülen ilk özerk AB operasyonu olmasıdır. Birliğin Bosna-Hersek'teki güvenlik görevini, *EUFOR Althea Operasyonu*'yla NATO gücü SFOR'dan devralabilmiş olması da Birliğin uluslararası politikadaki saygınlığı açısından, ileriye doğru atılmış önemli bir adımdır.

Hem NATO hem de AB ülkeleri arasında, güvenlik ve savunma konularında görüş ayrılıkları hâlâ ciddi bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle, sağlıklı bir NATO-AB stratejik ortaklığının önündeki en büyük engellerden biri olan Kıbrıs sorunu çözülmedikçe, çok daha ileri bir NATO-AB işbirliğinin tesisi de mümkün olmayacak, ilişkilerdeki tıkanıklık devam edecektir. NATO-AB ilişkilerinin gelecek vizyonu açısından en umut vadeden şey, Lizbon NATO Zirvesi'nde kabul edilen yeni Stratejik Kavram'dır. İttifak'ın yeni Stratejik Kavram'ı Avrupa-Atlantik hattını güçlendirebilecek yeni fırsatlar sunmaktadır.

Diğer yandan, AB kendi üyeleri arasındaki farklı çıkar algılamaları yüzünden, ABD'yle ilişkilerinde ortak bir politika belirlemede çok zorlanmaktadır. ABD'ye karşı ortak bir politika belirlemek, gelecekte AGSP'nin karşılaşacağı en büyük engellerden biri olacaktır. Bu konu Birliği NATO'yla ilişkilerinde de sıkıntıya sokan bir etkidir. NATO'nun karşı konulmaz lideri ABD'nin Irak'taki savaşı, Avrupalıların NATO anlayışını alt üst etmiştir. Avrupalıların ABD ve NATO algılamalarındaki bu dönüşüm, Avrupalıları NATO-AB ilişkileriyle ABD-AB ilişkileri arasında ayırım yapmaya zorlamaktadır.

Özellikle Almanya ve Belçika gibi NATO'nun "Avrupacı" kanadını oluşturan bazı ülkeler, "Avrupa'nın Avrupalılara bırakılması" için çaba göstermektedir. Ayrıca NATO, "ABD hegemonyasının Avrupa üzerindeki devamını sağlamak için seçilmiş bir araç" olarak algılanmaktadır. Bunun yanında, bazı Avrupalı NATO müttefikleri zaman zaman ABD'nin İttifak içindeki baskın rolünden rahatsızlık duyduklarını dile getirmektedir. Çok taraflılıktan kaçınan Amerikan stratejilerine yakından bakıldığında, ABD'nin Avrupa'yı hiçbir zaman "tam olarak eşit bir ortak" şeklinde görmek istemeyeceği söylenebilir. Çünkü tam bağımsız bir Avrupa'nın ABD çıkarlarıyla çatışma olasılığı çok yüksektir.

Avrupa-Amerikan ilişkilerinde yaşanan gerilimler, Avrupalıları NATO'dan ayrılma düşüncesine sevk etmemiş, aksine Irak'ta çokuluslu bir koalisyonun konuşlandırılmasında olduğu gibi, Amerikalıları NATO'dan uzaklaşmaya yöneltmiştir. Libya'ya yapılan NATO müdahalesi ise Avrupa'da Irak'tan sonra yaşanan başka bir "kıtasal bölünme"ye sebep olmuştur. Avrupalı NATO müttefiklerinin de katıldığı bu müdahale, NATO'yu dünya politikasında ön plana çıkartırken, AB'nin bu krizde etkisiz kalması, AB'de ciddi krizlerde "oybirliği sağlayamama" sorununu tekrar gündeme taşımıştır. BM'nin müdahale edemediği ya da pasif kaldığı Avrupa'nın yanı başındaki derin krizlerde, AGSP'nin de devreye sokulamaması ve böylesi krizlerin sürekli NATO'ya havale edilmesi, Avrupa'da hâlâ çözüm bekleyen önemli bir sorundur.

St. Malo'dan sonra AGSP'nin Atlantikçiler tarafından NATO'ya karşı gelişen en ciddi tehdit şeklinde algılanması ve NATO'nun AB'ye karşı önceliği konusunda süregelen tartışmalar, Atlantik ötesi bağın kopmaması için "NATO'nun önceliği" ve "Avrupa özerkliği" arasında bir dengenin kurulmasını kaçınılmaz hale gelmiştir. AB, küresel ve bölgesel krizlere müdahalede NATO'yla karşı karşıya gelme riskini dikkate alarak, NATO'nun dâhil olmak istemediği sorunlarla ilgilenmektedir. Zaten NATO da AB'nin dâhil olduğu Kongo, Çad ve bazı Balkan ülkelerindeki krizler gibi, yeni sorun alanlarının birçoğuyla ilgilenmemektedir. Her iki kurum da Avrupa-Atlantik hattında yeni bunalımlara yol açmaktan kaçınılmaktadır. Bu yüzden AGSP'nin gelişimi, özellikle NATO'dan bağımsızlığı açısından bazı kısıtlamalarla sürdürülmektedir. Aslında, Avrupa'da askeri yetenekleri geliştirme arzusu NATO'ya rakip bir güç yaratma isteğinden değil, uyumlu ve etkili bir Avrupa askeri gücü oluşturarak, AB'nin

dünya politikasındaki etkinliğini arttırma arzusundan kaynaklanmaktadır. Böylece hem NATO'nun Avrupa ayağını güçlendirmek, hem de NATO operasyonlarına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

ABD ise AB'nin potansiyel gücünden çok, askeri zayıflığından kaygı duymuştur. ABD her ne kadar NATO'dan bağımsız olarak gelişen AB askeri gücü konusunda bazı endişeler duyuyorsa da daha uyumlu ve güçlü bir Avrupalı ortak ABD'nin çıkarına olacaktır. Çünkü NATO ve AB bir madalyonun iki yüzü gibidir. NATO'daki 28 ülkenin 22'si AB üyesidir. Üstelik ABD ile Kanada hariç Avrupalı olmayan bir müttefik yoktur. Avrupa askeri yeteneklerinin geliştirilmesi çift yönlü etki yaparak, hem AB hem de NATO'nun gücünü arttıracaktır. Dolayısıyla bu ilişki doğru orantılıdır. Sanılanın aksine, Avrupa'nın artan askeri gücünü Amerikan çıkarlarına ters düşecek şekilde kullanma olasılığı, Avrupa-Amerikan ilişkilerindeki sorunların ana kaynağı değildir. Günümüzde Atlantik'in iki yakası arasında Avrupa savunmasıyla ilgili yaşanan gerilimlerde esas sorun, Avrupa'nın hem Amerikan hem de Avrupa tehdit algılamalarına karşılık verebilecek, tam donanımlı ve etkili bir askeri güce sahip olmamasıdır.

Bir taraftan NATO'dan bağımsız yürütülen AB operasyonları, diğer taraftan Avrupalı NATO müttefiklerinin NATO Mukabele Gücü'ne oranla AB Muharebe Gruplarına daha fazla destek vermesi ve son yıllarda birleşik bir Avrupa ordusu yaratma hedefinin ortaya konması gibi, AB'nin NATO'dan bağımsızlık kazanma yolundaki bütün çabaları değerlendirildiğinde, tüm bu süreç tek bir cümleyle şöyle özetlenebilir: Avrupa'da güvenlik ve savunma politikalarının “Avrupalılaştırılması” süreci devam etmektedir. Bu aynı zamanda, ulusal politikaların “NATO'dan arındırılması” veya başka bir deyişle, Avrupa'da güvenlik ve savunmayı “NATO'suzlaştırma” anlamına gelmektedir. Avrupa'nın ulusal tercihlerindeki bu dönüşüm, NATO'dan AGSP'ye doğru kısmi bir eksen kayması yaşandığını göstermektedir.

Kaynakça

ALESSANDRI, Emiliano, “Transatlantic Relations Four Years Later: The Elusive Quest for a Strategic Vision”, *The International Spectator*, 47:3, September 2012.

ASMUS, Ronald D., KUGLER, Richard L. ve LARRABEE, F. Stephen, “Building a New NATO,” *Foreign Affairs* 72, No: 4 (September–October 1993)

BARRY, John, “The US-EU-NATO Relationship - Addressing 21st Century Challenges”, Panel Convened by the European Institute on December 15, 2011, <http://www.europeaninstitute.org/EA-February-2012/the-us-eu-nato-relationship-addressing-21st-century-challenges.html>.

BENNETT, Christopher, “NATO ve Kuvvet Kullanımı”, *NATO Dergisi*, (İlkbahar 2007).

BENSAHEL, Nora, “Separable But Not Separate Forces: NATO's Development of the Combined Joint Task Force”, *European Security*, Vol: 8, No: 2.

“Blueprint for EU Army to Be Agreed”, *Daily Telegraph*, 18 February 2009.

BOYER, Yves ve SCHMITT, Burkard, “Avrupa Yetenekler Arasındaki Farkı Kapatılabilir Mi? Kapatılmalı mı?”, *NATO Dergisi*, (Sonbahar 2002).

CAMPBELL, Matthew ve GREY, Stephen, “Bush Aides Launch Assault on Euro Army,” *Sunday Times*, 17 December 2000.

COHEN, Stephen F. "Gorbachev's Lost Legacy", 24 February 2005, <http://www.thenation.com/article/gorbachevs-lost-legacy>, (ET: 21.01.2013).

- COOPER, Robert, "Aktörler ve Tanıklar", Nicole Gnesotto (ed.), *AB Güvenlik ve Savunma Politikası - İlk Beş Yıl* içinde, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2005).
- "Declaration on European Defence", British-French Summit, Saint Malo, 3-4 December 1998.
- DEMİR, Metehan, "AB'ye Asker Resti Çekildi", *Sabah*, 08.06.2007.
- DEMPSEY, Judy, "Aktörler ve Tanıklar", Nicole Gnesotto (ed.), *AB Güvenlik ve Savunma Politikası - İlk Beş Yıl* içinde, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2005).
- ERHAN, Çağrı, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (ed.) *Türk Dış Politikası* içinde, Cilt I, (İstanbul: İletişim Yay., 2003).
- "Eurofighter Typhoon'un Nihai Montajına Başlanıyor", *Savunma ve Havacılık*, Cilt: 20 Sayı: 20613, No: 116, (2006).
- FIELD, Catherine, "Britain and France to Work Together", 4 November 2010, http://www.nzherald.co.nz/world/news/article.cfm?c_id=2&objectid=10685127, (ET: 21.12.2012).
- GEHLER, Michael, *Avrupa*, (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2005).
- "Germany Speaks Out in Favour of European Army", *EU Observer*, 08 February 2010.
- GLOVER, Peter C., "Merkel's European Army: More Than a Paper Tiger?", *World Politics Review*, 25.03.2007.
- GUARDIA, Anton La, "America Tries to Stop EU Going It Alone on Defence," *Daily Telegraph*, 16 December 2000.
- HAAS, Ernest, *The Uniting of Europe*, (Stanford: Stanford University Press, 1968).
- HAINÉ, Jean Yves, "AGSP ve NATO", Nicole Gnesotto (ed.), *AB Güvenlik ve Savunma Politikası - İlk Beş Yıl* içinde, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2005).
- HAINÉ, Jean Yves, "Berlin Plus", <http://www.iss-ue.org/esdp/03-jyhb%2b.pdf>, (ET: 12.05.2011).
- HAINÉ, Jean Yves, "Tarihsel Bir Perspektif", Nicole Gnesotto (ed.), *AB Güvenlik ve Savunma Politikası - İlk Beş Yıl* içinde, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2005).
- HANRIEDER, Wolfram F. ve Auton, Graeme P., *The Foreign Policies of West Germany, France, Britain*, (New Jersey: 1980).
- HAY, William Anthony ve Sichertman, Harvey, "Europe's Rapid Reaction Force: What, Why, and How?", *A Newsletter of Foreign Policy Research Institute*, Volume: 2, Number: 2, (February 2001).
- HEISBOURG, François et al, *European Defence: Making It Work*, WEU Institute for Security Studies, (Paris: 2000).
- HOFMANN, Stephanie ve REYNOLDS, Christopher, "EU-NATO Relations: Time to Thaw the Frozen Conflict", *SWP Comments*, June 2007, http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2007C12_hof_reyn_ks.pdf, (ET: 10.08.2013).
- HOWORTH, Jolyon, "Britain, France and the European Defence Initiative", *Survival*, Vol: 42, No: 2, (Summer 2000).
- IGLESIAS, Mario A. Laborie, "NATO-EU Cooperation in the Atlantic Alliance's Future Strategic Concept", http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Print, (ET: 12.12.2012).
- IRONDELLE, Bastien ve MÉRAND, Frédéric, "France's Return to NATO: The Death Knell for ESDP", *European Security*, Volume 19, Issue 1, (2010).
- "Italy's Foreign Minister Says Post-Lisbon EU Needs a European Army", *The Times*, 15 November 2009.

KISSINGER, Henry, *The Troubled Partnership: A Re-Appraisal of the Atlantic Alliance*, (New York: McGraw-Hill Publ., 1965).

KOOPS, Joachim A., "Unstrategic Partners: NATO's Relations with the European Union", Werner Kremp ve Berthold Meyer (ed.), in *Entangling Alliance: 60 Jahre NATO. Geschichte, Gegenwart, Zukunft*, (Trier: Wissenschaftsverlag, 2010).

LAYNE, Christopher, "Death Knell for NATO? The Bush Administration Confronts the European Security and Defense Policy", *Policy Analysis*, 4 April 2001.

LOUATI Claudia, "Military Intervention In Libya: Where Is ESDP?" 20 April 2011, <http://www.nouvelle-europe.eu/node/1098>, (ET: 23.12.2012).

MARTINEZ-CÓNDE, Federico Trillo-Figuero, "Avrupa'nın Havada Yakıt İkmalî Yeteneğinin Geliştirilmesi", *NATO Dergisi*, (İlkbahar 2003).

MOSS, Kenneth B., "NATO's 50 Years", http://shape.nato.int/community_life/1999/18-3-99/NATO's%205.htm, (ET: 02.05.2012).

"Overview of the Missions and Operations of the European Union - January 2011", *CSDP Newsletter*, (Winter 2010/2011).

POP, Adrian, "NATO ve Avrupa Birliği: İşbirliği ve Güvenlik", *NATO Dergisi*, (Yaz 2007).

RASMUSSEN, Anders Fogh, "NATO After Libya: The Atlantic Alliance in Austere Times", http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_75836.htm, (ET: 15.12.2012).

RASMUSSEN, Anders Fogh, "Secretary General's Annual Report 2011", http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_82646.htm, (ET: 21.12.2012).

RETTMAN, Andrew, "Military Spending: EU Dwarf Shrinks As US Gets Bigger", *EU Observer*, 17.04.2012.

REYNOLDS, David, *The Origins of the Cold War in Europe: International Perspectives*, (Connecticut: Yale University Press, 1994).

RUA, Savino, "The Franco-British Defence Deal: A First Move Towards a European Army?", <http://federalists.cafebabel.com/en/post/2010/11/04/The-Franco-British-Defence-Deal%3A-A-first-move-towards-a-EuropeanArmy>, (ET:21.12.2012).

SCHMITT, Burkard "Avrupa'nın İmkânları: Kaç Tümen Sağlanabilir?", Nicole Gnesotto (ed.), *AB Güvenlik ve Savunma Politikası - İlk Beş Yıl* içinde, (İstanbul: Tasam Yayınları, 2005), 91.

SHEETZ, Mark, "Exit Strategies: American Grand Designs for Postwar European Security", *Security Studies*, Vol. 8, No. 4, (Summer 1999).

TRACHTENBERG, Marc, "The de Gaulle Problem", *Journal of Cold War Studies*, Vol. 14, No. 1, (Winter 2012).

"Turkey-EU Military Relations Suffer Blow", *Today's Zaman*, 8 June 2007.

"UK Defence Minister Supports EU Army", *EU Observer*, 27 October 2008.

VAISSE, Justin, "Franco-American Relations After the Election of François Hollande", *Policy Paper, European Issues*, No. 241, (2012).

WALLERSTEIN, Immanuel, "Avrupa Birliği Neyi Değiştirebilir?", <http://ab.kemalist.org/modules.php?Name=Article=12>, (ET: 05.03.2009).

WALT, Stephen, "The Ties That Fray: Why Europe and America Are Drifting Apart," *National Interest*, no. 54 (Winter 1998–99).

WITTE, Pol De, "AB İlişkilerini İleriye Taşımak", *NATO Dergisi*, (Sonbahar 2003).

ZOELLICK, Robert B., "The Lessons of German Unification", *The National Interest*, (22 September 2000).

İnternet Kaynakları

“Council Decision of 22 January 2001 Setting Up the Military Committee of the European Union”, *Official Journal of the European Communities*, 30 January 2001.

Council of the European Union: “Background on EU-NATO Permanent Arrangements (Berlin +)”, <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>, (ET: 03.12.2012).

Council of the European Union: “EU Battlegroups”, Factsheet, February 2007, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups_February_07-factsheet.pdf, (ET: 25.05.2008).

Council of the European Union: “EU Operations Centre”, Factsheet, February 2007, http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/070228-EU_OpsCentre.pdf, 19.07. 2008, (ET: 12.10.2012).

Council of the European Union: “Remarks by HR Solana Following the Agreement on the Establishment of EU-NATO Permanent Arrangements+Joint EU-NATO Declaration (16 December 2002)”, <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/73803%20-%20Solana%20%20Permanent%20arrangements%20+%20NATO%20declaration.pdf>, (ET: 03.12.2012).

“CSDP Newsletter”, Issue 12, (Winter 2012/2013), 34, http://www.consilium.europa.eu/media/1860617/csdp_newsletter_12.pdf, (ET: 06.04.2013).

Delegation of the European Commission to the United States: “New Transatlantic Agenda”, <http://www.eurunion.org/partner/euusrelations/transcorpdocs.htm>, (ET: 02.12.2012).

EDA: “EU and US Government Defence Spending”, http://www.eda.europa.eu/Libraries/Documents/National_Defence_Data_2010_3.sflb.ashx, (ET: 21.12.2012).

“Interview With Javier Solana - 3th Part”, *Newropeans Magazine*, 03 May 2005, http://www.newropeans-magazine.org/?option=com_content&task=view&id=2153&Itemid=85, (ET: 15.12.2012).

“Is a EU Army Necessary and Relevant?”, http://european-federalists.wikispaces.com/file/view/UEF_Wikibrief_EU_Army.pdf, (ET: 21.12.2012).

“Karl von Wogau'nun Ekim 2006 Berlin Güvenlik Konferansı'nda Yaptığı Konuşma”, *Deutsche Welle*, 24.10.2006, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2520348,00.html>, (ET: 25.07.2008).

“Rasmussen: Kıbrıs Sorunu NATO'nun AB'yle İlişkilerini Etkiliyor”, <http://haberkibris.com/n.php?n=rasmussenkibris-sorunu-natonun-ab-iliskilerini-etkiliyor-2012-02-17>, (ET: 12.12.2012).

“Statistics on Countries With the Highest Military Spending Worldwide”, <http://www.statista.com/statistics/157935/countries-with-the-highest-military-spending/>, (ET: 15.12.2012).

“Strategic Concept for the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation adopted by Heads of State and Government in Lisbon”, <http://www.acus.org/tags/Strategic-Concept>, (ET: 28.03.2013).

“UK-French Defence Treaty”, *BBC News*, 11.02.2010.

United States Mission to the European Union: “Transatlantic Declaration of 1990”, http://useu.usmission.gov/1990transatlantic_declaration.html, (ET: 03.12.2012).